

Odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu České republiky a Slovenska

Vedoucí práce:

Ing. Pavel Breinek, Ph.D.

Lucie Řezníková

Brno 2016

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Pavlu Breinekovi, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a především za jeho trpělivost, ochotu a cenné rady při zpracování.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci **Odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu České republiky a Slovenska** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 23. května 2016

Abstract

Řezníková, L. *Differences in foreign trade of Czech Republic and Slovakia*. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2016.

The aim of this thesis is to find differences in foreign trade of Czech Republic and Slovakia. The focus of this thesis is characteristic of external economic relations and characteristic of the factors, which influence the development and structure of foreign trade. On the basis of these characteristics are identified the main factors affecting the foreign trade of Czech Republic and Slovakia. The principal part of the thesis is the analysis of the development and structure of foreign trade of the forenamed countries. Following a qualitative and quantitative analysis of the selected factors, which are probably inducing differences in the foreign trade of Czech Republic and Slovakia.

Keywords

Foreign trade, determinants of foreign trade, territorial structure, commodity structure, trade balance, Czech Republic, Slovakia

Abstrakt

Řezníková, L. *Odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu České republiky a Slovenska*. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2016.

Cílem práce je najít odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu České republiky a Slovenska. Přínosem práce je charakteristika vnějších ekonomických vztahů a faktorů, které ovlivňují vývoj a strukturu zahraničního obchodu. Na základě této charakteristiky jsou následně identifikovány hlavní vlivy působící na zahraniční obchod České republiky a Slovenska. Stěžejní částí práce je analýza vývoje a struktury zahraničního obchodu sledovaných zemí. Následuje kvalitativní a kvantitativní analýza vybraných faktorů, které pravděpodobně způsobují odlišnosti v zahraničním obchodu České republiky a Slovenska.

Klíčová slova

Zahraněční obchod, determinanty zahraničního obchodu, teritoriální struktura, komoditní struktura, obchodní bilance, Česká republika, Slovenská republika.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl a metodika	12
2.1	Cíl práce.....	12
2.2	Metodika.....	12
3	Zapojení do mezinárodního obchodu	17
3.1	Důvody zapojení do mezinárodního obchodu	17
3.2	Význam mezinárodního obchodu	18
3.3	Úloha vnějších ekonomických vztahů a otevřenost ekonomik	19
3.4	Faktory ovlivňující vývoj zahraničního obchodu.....	21
3.5	Vybrané faktory ovlivňující komoditní strukturu	28
3.6	Vybrané faktory ovlivňující teritoriální strukturu	30
3.7	Shrnutí faktorů ovlivňujících zahraniční obchod	32
4	Analýza vývoje ZO ČR a SR	33
4.1	Otevřenost ekonomik	33
4.2	Analýza struktury ZO ČR a SR po jejich rozdělení	34
4.3	Analýza struktury ZO ČR a SR v letech 2000 - 2014.....	35
4.4	Vývoj salda obchodní bilance ČR a SR.....	42
4.5	Analýza vybraných klíčových faktorů	43
4.6	Kvantifikace vlivu vybraných faktorů pomocí regresní analýzy	56
5	Závěr	67
6	Literatura	68
7	Seznam obrázků	73
8	Seznam tabulek	74
A	Tabulky struktury ZO v roce 2001	76

B	Tabulky struktury ZO v roce 2005	78
C	Tabulky struktury ZO v roce 2008	80
D	Tabulky struktury ZO v roce 2009	82
E	Tabulky struktury ZO v roce 2014	84
F	Data pro regresní analýzu	86

1 Úvod

Česká a Slovenská republika mají společných několik let vývoje. Svazuje je společná historie a kultura, což se velmi odráží i na zájmech a preferencích obyvatel těchto zemí. Někdy se až zdá, že se země nikdy nerozdělily a hranice mezi nimi neexistují. Avšak obě země mají svojí vlastní vládu, svoji politiku a řízení. V nastolených situacích se mohou zachovat odlišně a mohou se tak ubírat i naprosto opačnými směry. Od rozdělení těchto zemí na jednotlivé ekonomiky uběhlo již přes 20 let, a proto by už měly být pozorovatelné určité odlišné kroky či přístupy k různým problematikám, způsobené samostatným smýšlením států a samostatným řízením hospodářského vývoje.

Tato práce se zaměřuje na oblast zahraničního obchodu a pozoruje odlišné kroky jednotlivých zemí právě v této oblasti. Problematika zahraničního obchodu se ze všedního pohledu zdá sice nepodstatná, ale zahraniční obchod je nedílnou součástí ekonomiky a úzce souvisí s hospodářským rozvojem a životní úrovní obyvatel v dané zemi. Česká a Slovenská republika jsou malé a otevřené ekonomiky, silně závislé na zahraničním obchodu. Jsou to vnitrozemní státy bez přístupu k moři a v mnoha oblastech jsou tudíž nesoběstačné. Vzhledem ke společnému historickému vývoji a blízkosti sledovaných zemí, stejným přírodním možnostem a prakticky neustálé mobilitě obyvatel z jednoho území na druhé, mají tyto dvě země nastavené podmínky pro zapojení do mezinárodního obchodu v podstatě na stejné úrovni.

Zahraníční obchod je právě pro malé a otevřené ekonomiky velmi důležitým faktorem, od kterého se odvíjí jejich rozvoj. Takovéto ekonomiky soustředí svoje úsilí na tuto problematiku, neboť jsou si vědomy své určité závislosti i toho, že jejich smýšlení a přístupy v rámci postupující světové integrace předurčují jejich budoucí vývoj. Pro takto závislé země je nevyhnutelné zabývat se tím, na co soustředit svoji výrobu a kam tuto přebytečnou produkci směřovat. A to z toho důvodu, aby země měly dostatečné prostředky k získání produktů, jejichž výroba pro ně není efektivní nebo k získání surovin, kterými země nedisponuje. Toto téma je neustále aktuální a je důležité ho sledovat, aby nedocházelo ke zhoršování ekonomického výkonu v jednotlivých zemích.

2 Cíl a metodika

2.1 Cíl práce

Tato práce sleduje oblast zahraničního obchodu a jejím hlavním cílem je zjistit, zda během samostatného vývoje zemí vznikly nějaké odlišnosti v této oblasti a čím tyto odlišnosti mohou být způsobené.

Prvním dílčím cílem práce potřebným ke splnění hlavního cíle je tedy popsání faktorů, které determinují zahraniční obchod a identifikace právě těch, které mohou mít významný vliv na vývoj zahraničního obchodu v České a Slovenské republice.

Druhým dílčím cílem práce je nalézt a určit odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu sledovaných zemí, tedy v jeho obratu či saldu a identifikovat rozdíly v teritoriální a komoditní struktuře.

Třetím dílčím cílem práce je odhalit ve vymezených faktorech, které ovlivňují zahraniční obchod právě v České republice a na Slovenku, potenciální příčiny, způsobující nalezené rozdíly v zahraničním obchodu jednotlivých zemí.

Posledním dílčím cílem je určit, které z vybraných faktorů mají nejsilnější vliv na vývoj zahraničního obchodu.

2.2 Metodika

V teoretické části budou nejdříve popsány výhody pro zapojení do mezinárodního obchodu. Dále budou charakterizovány faktory determinující zahraniční obchod a jeho strukturu. Na základě získaných poznatků budou vybrány podstatné faktory, určující vývoj obchodu ve sledovaných zemích.

V praktické části budou pomocí analýzy teritoriální a komoditní struktury obchodu a pomocí analýzy obchodní bilance určeny rozdíly v zahraničním obchodu zemí. Příčiny těchto rozdílů budou hledány na základě kvalitativního rozboru vybraných klíčových faktorů. Většina analyzovaných dat pochází ze statistických úřadů a národních bank zemí, neboť právě tyto instituce poskytují nejpřesnější informace. V poslední řadě bude kvantifikován a srovnán vliv podstatných faktorů pomocí ekonometrické regresní analýzy v programu Gretl. Problematika ekonometrické analýzy je následně popsána.

2.2.1 Ekonometrická analýza a její postup

Ekonometrická analýza se zabývá měřením ekonomických vztahů a jejich závislostí (Hušek, 2007, s. 9). Při ekonometrické analýze lze postup shrnout do čtyř hlavních etap, kterými jsou (Adamec, 2014):

- specifikace ekonometrického modelu
- kvantifikace ekonometrického modelu
- verifikace ekonometrického modelu
- aplikace ekonometrického modelu

V první fázi specifikace je nutné rozhodnout, které proměnné do modelu budou patřit a tyto proměnné vhodně specifikovat. Tedy určit, která proměnná je nezávislá X a která je modelem vysvětlovaná Y . Dále následuje stanovení očekávaných znamének či hodnot odhadovaných parametrů a volba matematického tvaru ekonometrického modelu podle ekonomické teorie.

V druhé fázi model kvantifikujeme, tedy sestavíme odhad numerických hodnot parametrů pomocí vhodných odhadových postupů, nejrozšířenějším postupem lineárního odhadu je metoda obyčejných nejmenších čtverců (OLS).

Následuje verifikace, tedy ověření použitelnosti sestaveného modelu. Rozlišují se tři fáze verifikace. Ekonomická verifikace spočívá v ověření správnosti znamének a velikosti numerických hodnot odhadnutých parametrů. V podstatě jde o srovnání s ekonomickou teorií, tedy určení zda je odhad v souladu s teorií. Statistická verifikace zahrnuje ověření statistické významnosti jednotlivých parametrů i modelu. A v poslední řadě nastává ekonometrická verifikace, při které ověřujeme podmínky k úspěšné aplikaci konkrétních ekonometrických metod.

V konečné fázi aplikujeme získané poznatky. Model lze využít při popisu vývoje nebo chování zkoumaných vztahů nebo pro stanovení předpovědí. Ekonometrický model nachází uplatnění i při kvantifikaci a testování hypotéz odvozených z ekonomických teorií.

2.2.2 Regresní model a metoda OLS

Nejrozšířenější metoda odhadu parametrů lineárního nebo linearizovaného regresního modelu je metoda OLS, použitá i při regrese v této práci.

Tato metoda je založena na minimalizaci sumy čtverců reziduí. Rezidua vyjadřují odchylky mezi pozorovanými a vypočítanými (teoretickými) hodnotami. Při odhadu s jednou vysvětlující proměnnou dostaneme následující model přímky (Adamec, 2014)

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, \dots, n,$$

kde neznámé parametry regresní funkce β určují souřadnice všech bodů funkce. β_0 je úroňová konstanta (absolutní člen) a β_1 je směrnice přímky, která odráží závislost mezi regresorem X a vysvětlovanou proměnnou Y . Vyrovnané hodnoty nebo odhad vývoje může získat vztahem

$$\hat{Y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_i \quad i = 1, 2, \dots, n.$$

Hodnocení kvality modelu můžeme provést na základě rozkladu proměnlivosti v regresní úloze, kdy se celková variabilita závislé veličiny (TSS) rozkládá na složku vysvětlenou regresním modelem (RSS) a složku chybovou (ESS.) Nebo na základě koeficientu determinace R^2 , který vychází z rozkladové rovnice proměnlivosti a vyjadřuje tak relativní zastoupení regresní složky na proměnlivosti vysvětlované proměnné Y . Vypovídá tedy o tom, do jaké míry byla proměnlivost veličiny Y vysvětlena regresním modelem. Tento koeficient nabývá hodnot v intervalu $\langle 0, 1 \rangle$. Po vynásobení tohoto koeficientu 100 pak můžeme míru proměnlivosti proměnné Y vysvětlenou regresním modelem stanovit v procentním vyjádření. Tento koeficient však narůstá s přidáním každé další proměnné do modelu, i přesto, že tato proměnná do modelu nepatří. Proto lepší hodnocení o kvalitě modelu podává koeficient R^2_{adj} , který je očištěný o tento vliv a s přidáním další neúčinné proměnné do modelu nenarůstá. Kvalitu modelu lze také hodnotit podle různých informačních kritérií, u kterých je žádoucí co nejnižší hodnota.

Klasický lineární regresní model by měl navíc splňovat následující předpoklady (Adamec, 2014):

1. Model je lineární v parametrech, je správně specifikován a má aditivně připojený chybový člen.
2. Střední hodnota chybového členu je nulová. Rezidua oscilují kolem nuly. Tento předpoklad je při využití OLS automaticky splněn.
3. Všechny vysvětlující proměnné jsou nekorelované s chybovým členem. K porušení tohoto předpokladu dochází většinou jen u dynamických lineárních modelů časových řad zahrnujících opožděné proměnné nebo v případě špatné specifikace modelu.
4. Chybový člen není korelovaný sám se sebou. Tedy v chybovém členu se nevyskytuje autokorelace.
5. Chybový člen má konstantní rozptyl. Je homoskedastický.

6. V modelu není multikolinearita. Tzn., že žádná vysvětlující proměnná není perfektní lineární kombinací jiné vysvětlující proměnné. Předpoklad se tedy týká vícerozměrných regresních modelů s více než jednou nezávislou proměnnou.
7. Chybový člen má normální rozdělení. Tento předpoklad není povinný.

Při splnění klasických předpokladů mají lineární modely odhadnuté pomocí OLS požadované vlastnosti (Hušek, 2007). Jsou nestanné, tedy nevychýlené pro daný rozsah souboru a střední hodnota tohoto souboru je rovna skutečné hodnotě parametru, parametr tedy není ani nadhodnocen ani podhodnocen. Odhady mají minimální variabilitu, jdou tedy maximálně vydatné a rozptýl okolo skutečné hodnoty je minimální vzhledem ke všem možným odhadům tohoto parametru. Odhady jsou navíc konzistentní a při splnění i sedmého předpokladu normálně rozdělené.

2.2.3 Testování při statistické a ekonometrické verifikaci

Při testování se nejprve stanoví nulová a alternativní hypotéza (H_0 a H_1). Dále se provádí výpočet testovacího kritéria. Následně se definuje obor zamítnutí nulové hypotézy. Pokud testovací kritérium spadá do tohoto oboru, nulová hypotéza se zamítá. Vyhodnocení testů lze také provést pomocí vypočtených P-hodnot. Pokud je P-hodnota menší než stanovená hladina významnosti α , je nulová hypotéza zamítnuta. Softwary pracují při testování právě s vypočtenými P-hodnotami a porovnávají je s hladinou významnosti.

Protože v této práci bude provedena regresní analýza pomocí programu Gretl, budou všechny testy vyhodnoceny pomocí p-hodnot na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, případně na upravené hladině významnosti $\alpha = 0,01$. U jednotlivých testů tedy nebudou uvedena testová kritéria ani určeny kritické obory pro zamítnutí H_0 , budou pouze stanoveny hypotézy a následně bude rozhodnuto o nezamítnutí H_0 či zamítnutí H_0 a přijetí H_1 . Pro testování splnění předpokladů klasického lineárního modelu lze využít následující testy (Adamec, 2014):

- Reset Test se využívá pro testování správné specifikace modelu. Testové hypotézy jsou: H_0 : správná specifikace modelu, H_1 : model není správně specifikován.
- LM test specifikace se využívá pro testování funkční formy v modelu. Testové statistiky jsou: H_0 : správná funkční forma, H_1 : funkční forma modelu není správná.

- t-test se využívá pro testování statistické významnosti parametrů regresního modelu. Testové hypotézy jsou: H_0 : parametr je statisticky nevýznamný (nulový), H_1 : parametr není nulový, je významný.
- F-test se využívá při testování průkaznosti modelu. Pokud model obsahuje pouze dva parametry, je ekvivalentní s t-testem pro regresní parametr β_1 . Testové hypotézy jsou: H_0 : model není statisticky významný, H_1 : model je průkazný.
- Durbinův-Watsonův test se využívá při testování autokorelace 1. řádu chybového členu. Testované hypotézy jsou: H_0 : autokorelace 1. řádu se nevyskytuje, H_1 : v chybovém členu existuje autokorelace 1. řádu.
- Ljungův-Boxův test se využívá při testování autokorelace prvního nebo vyššího řádu (v této práci řádu prvního). Testované hypotézy jsou: H_0 : autokorelace 1. řádu se nevyskytuje, H_1 : v chybovém členu existuje autokorelace 1. řádu.
- Shapiro-Wilkův test se využívá při testování normality chybového členu. Testované hypotézy jsou: H_0 : chybový člen má normální rozdělení, H_1 : chybový člen nemá normální rozdělení.
- Chí-kvadrát test dobré shody se využívá též k testování normality. Testované hypotézy jsou: H_0 : chybový člen má normální rozdělení, H_1 : chybový člen nemá normální rozdělení.
- Whiteův test se využívá pro testování heteroskedasticity. Testové hypotézy jsou: H_0 : homoskedasticita chybového členu, H_1 : heteroskedasticita chybového členu.
- Parkův test se se využívá obdobně pro testování heteroskedasticity. Testové hypotézy jsou: H_0 : homoskedasticita chybového členu, H_1 : heteroskedasticita chybového členu.

3 Zapojení do mezinárodního obchodu

Tato kapitola pojednává o mezinárodním obchodu a jeho významu, popisuje faktory, které ovlivňují jeho vývoj, a určuje důvody pro zapojení do mezinárodní směny. Země zapojené do mezinárodního obchodu specializují svoji výrobu na určité produkty a ty směňují s jinými státy za ty výrobky, na které se výroba v této zemi nesoustředí. „*Mezinárodním obchodem tak budeme rozumět směnné transakce uskutečňované přes hranice národních ekonomik.*“ (Fuchs, 2003, s. 240). Specializace udává, nejen co země produkuje a co potřebuje směnou získat, ale i to kam směřuje její přebytečná produkce a odkud získává produkty, které nevyrábí. Způsob zapojení do mezinárodního obchodu tedy souvisí s problematikou komoditní i teritoriální struktury zahraničního obchodu (ZO) země. Proto jsou charakterizovány i ty faktory, které tuto strukturu determinují.

3.1 Důvody zapojení do mezinárodního obchodu

Důvody, proč se zapojit do mezinárodního obchodu se zabývají různé teorie. Ty se snaží podle Kubišty (1999) vysvětlit příčiny a podmínky toků zboží, služeb a ostatních hmotných statků mezi různými zeměmi. Zaměřují se zejména na efektivitu alokace výrobních faktorů – tedy na produktivitu práce a vybavenost státu výrobními zdroji, na redistribuci důchodů a bohatství – na určení toho, kdo obchodem ztrácí a kdo získává a dále také na růst domácí ekonomiky, mechanismus fungování trhu a na institucionální uspořádání dané země. Ekonomické myšlení převzaté z těchto teorií vysvětluje u zemí jejich teritoriální a komoditní strukturu. Nejzjevnějším důvodem proč země obchodují je podle ekonomů Feenstra a Taylora (2008) že mohou dostat výrobky ze zahraničí, které jsou levnější nebo kvalitnější než ty, které mohou být vyráběny doma.

Příčinami zapojení do mezinárodního obchodu jsou dle Fuchse a Tuleji (2003) následující faktory:

- přírodní a klimatické podmínky
- odlišné preference spotřebitelů v různých zemích
- možnost realizovat absolutní výhody
- konflikt mezi výrobou a spotřebou
- klesající náklady velkovýroby

Feenstra a Taylor (2008) uvádějí jako hlavní důvody pro mezinárodní obchod následující:

- rozdíly v technologiích používaných v jednotlivých zemích
- rozdíly v množstvích zdrojů, které mají jednotlivé země k dispozici
- rozdíly v nákladech na outsourcing
- blízkost zemí, které vzájemně obchodují

Obě literatury zohledňují zdroje, ty jsou tedy prvotním důvodem pro mezinárodní směnu. Země disponují rozdílnými surovinami podle polohy země a přírodních podmínek. Feenstra navíc kromě zdrojů, poukazuje i na důležitost rozdílných technologií a nákladů na outsourcing.

Fuchs zdůvodňuje potřebu vývozu také jako důsledek nadměrné produkce, kterou není domácí trh schopen vstřebat. Jako další důvod pro mezinárodní obchod uvádí výhody, které země může získat při specializaci a ušetření nákladů plynoucí právě ze směny. Tyto výhody Feenstra poněkud opomíná, avšak jako další příčinu mezinárodního obchodu vnímá blízkost zemí. Pokud určitá země nedisponuje např. výrobky, které sousední země nabízí, je přirozené, že vzhledem k blízkosti a tudíž i nízkým nákladům má tato země se sousední zemí zájem o směnu. Navíc tak uspokojí i nároky obyvatel, kteří vzhledem k blízkosti mají povědomí o tom, co sousední země nabízí. Právě preference spotřebitelů zohledňuje jako důvod i Fuchs.

3.2 Význam mezinárodního obchodu

Význam mezinárodního obchodu je především ekonomický, politický a kulturní. Z politického hlediska vytváří závislost zemí a podporuje spolupráci. Tím zvyšuje stabilitu vzájemných vztahů a snižuje možnost vzniku konfliktů. Z kulturního hlediska umožňuje poznávat jiné tradice a kultury a rozvíjí vzdělanost. Z hlediska ekonomického spojí výrobní faktory, přispívá k jejich lepšímu využití a rozšiřuje nabídku trhu. Při hodnocení vnějších ekonomických vztahů vycházíme dle Svatoše (2009) z následujících faktorů:

- Efektivnost – země zakládá vývozní program na produktech, u kterých při výrobě spotřebuje nejméně práce a dosáhne co nejvyšších úspor.
- Proporcionalita – vysvětluje vztah míry soběstačnosti, tedy schopnosti vytvořit všechny suroviny potřebné k pokrytí veškeré žádoucí domácí výroby a schopnosti spotřebovat všechny produkty bez nutnosti vývozu.
- Demonstrativní efekt – při mezinárodním obchodu dochází ke zrychlení vývoje dovozní země, ta přejímá světové technické, designové i módní trendy a ukotvuje je ve svojí ekonomice. Tyto trendy pak mohou pozitivně působit na ekonomický i společenský pokrok.

3.3 Úloha vnějších ekonomických vztahů a otevřenost ekonomik

Předchozí vedené faktory mají různý vliv na ekonomiky zemí. Intenzita vlivu faktorů sílí se zvyšujícím se zapojením do mezinárodního obchodu. Zapojení země do mezinárodního obchodu určuje otevřenost ekonomiky. Lacina (2006) rozlišuje ekonomiky uzavřené a otevřené. Země se však nacházejí někde mezi těmito krajními případy.

Uzavřené ekonomiky se nezapojují do mezinárodního obchodu. Znamená to, že jsou soběstačné, tedy dokáží postavit výrobu na základě vlastních surovin, které mají k dispozici. Veškerou výrobu jsou tyto země schopné spotřebovat. Žádnou produkci nevyváží.

Otevřené ekonomiky část výroby vyvážejí a část zůstává v domácí ekonomice, kde se spotřebuje nebo investuje. Také část zahraniční produkce se do země dováží. Země tedy musí obětovat určitou část domácích příjmů na nákup dováženého zboží, nemusí ale být soběstačná.

Výhodou otevřené ekonomiky je např. možnost uplatnění komparativní výhody, lepší rozmístění pracovníku a tím způsobený růst produktivity práce, poznání nového zboží, kultur a technologií. Uzavřená ekonomika má oproti otevřené ekonomice tu výhodu, že země si udržují autonomii v hospodářské politice a nejsou závislé na obchodních partnerech, hospodářském cyklu jejich výroby a nepřenáší do své ekonomiky inflaci skrze dovoz ze zemí, kde je vyšší růst cenové hladiny (Lacina, 2006).

Právě míra otevřenosti ekonomiky udává intenzitu, se kterou se země zapojují do mezinárodních obchodních transakcí. K mezinárodnímu srovnání se používají různé ukazatele, např. podíl vývozu na hrubém domácím produktu (HDP). Míra otevřenosti ekonomiky závisí na velikosti ekonomiky země a její vyspělosti (Lacina, 2006). Vyspělé ekonomiky jsou intenzivněji zapojené do mezinárodního obchodu. Země s malou rozlohou mají malou zásobu surovin a výrobních faktorů. Dokáží se specializovat pouze na odvětví, u kterých mají komparativní výhodu. Neuspokojují tak vlastní výrobou potřeby obyvatel. Jsou tedy velmi závislé na dovozech. Velké ekonomiky naopak mají dostačující výrobní faktory a vlastní zásobu surovin. „V zásadě lze říci, že čím je země větší a čím více má obyvatel, tím je míra závislosti ekonomiky na vnějších ekonomických vztazích menší.“ (Svatoš, 2009, s. 22). Velké ekonomiky jsou vysoce vědeckotechnicky rozvinuté. Mají vlastní technologie. Pokud je velikost vnitřního trhu stejná, pak dle Kubišty (2009) mají větší podíl zahraničního obchodu na svojí produkci ty země, které jsou vyspělejší. Z uvedeného tedy vyplývá, že nejvíce otevřené ekonomiky jsou malé a ekonomicky vyspělé země.

3.3.1 Pojetí vnějších ekonomických vztahů

Protože ekonomiky jsou otevřené v různé míře a dopady vlivů jsou tak na každou zemi také odlišné, přistupují jednotlivé země odlišně k mezinárodnímu obchodování. Mulačová a Mulač (2013) rozlišují aktivní a pasivní pojetí vnějších obchodních vztahů. V aktivním pojetí je vývoz hlavním ukazatelem rozvoje země a je proto důležité utvářet výhodné podmínky pro výrobce, aby se jejich výrobky ujaly na zahraničním trhu a byly konkurenceschopné. Pasivní pojetí se orientuje na získání surovin, potravin a produktů, kterými země nedisponuje. Vývoz je tak potřebný zejména jen pro získání prostředků na dovoz těchto výrobků.

Přístup, který země zaujímají k mezinárodnímu obchodu, vychází ze dvou hlavních směrů obchodní politiky. Prvním je liberalismus, podle kterého převažují výhody z mezinárodní spolupráce a zařazení do mezinárodního obchodu je velmi žádoucí. Je to snaha o odstraňování bariér, které omezují volný pohyb zboží přes hranice. Vyznačuje se omezováním zásahů státu do hospodářství, tedy i do ZO. Druhým směrem je protekcionismus neboli ochranářství. Jde o zásah státu nebo skupiny států do ZO proti dovozům, nežádoucí konkurenci a množstevnímu dovozu. Zaměřuje se na ochranu vlastních výrobků prosazování země na zahraničních trzích. Černošková a Plchová (2007) definují následující výhody liberalismu a protekcionismu.

Výhodami liberalismu jsou nižší spotřebitelské ceny, které tvoří zisky spotřebitelů. Roste specializace a s ní i využívání komparativních výhod v jednotlivých zemích. Rozšiřují se trhy a tím roste objem obchodovatelného zboží. Dále se také snižují jednotkové výrobní náklady pomocí přechodu na hromadnou nebo sériovou výrobu. Na domácím trhu roste konkurence a to má pozitivní dopad na ekonomiku. Liberalismus také přispívá ke stabilitě domácí měny. Hlavní výhodou protekcionismu je, že země není příliš vázaná na dovozech produktů. Snaží se najít alternativy těchto výrobků. Domácí výrobci jsou chráněni proti zahraniční konkurenci a tím daná země chrání i svoje národní tradice, zvyky a postupy. Ekonomika je spíše uzavřená a je méně zranitelná.

3.3.2 Analýza zahraničního obchodu

Závislost země na zahraničním obchodě určuje míra otevřenosti ekonomiky. Ta již byla rozebírána. Dalšími podstatnými statistickými ukazateli, které pomáhají analyzovat ZO a vyjádřit jeho úroveň a vývoj, jsou například podíl ZO na 1 obyvatele nebo schopnost pokrytí dovozu vývozem ($\text{vývoz} / \text{dovoz} \times 100$).

Často se pro analýzu vývoje využívají i údaje o obchodní bilanci. Ta zahrnuje vývoz zboží ze země a dovoz zboží do této země. V zásadě podává stejné informace jako schopnost pokrytí dovozu vývozem. Avšak v jednotkách měny a ne v procentuálním vyjádření. Pokud je vývoz zboží ze země vyšší než dovoz zboží do této země, dosahuje země aktivní obchodní bilance a krytí dovozu vývozem překračuje hranici 100 procent. V opačném případě vývoz zboží ze země nedokáže zcela pokrýt nutný dovoz a země má pasivní obchodní bilanci.

Obchodní bilance je součástí platební bilance. V současnosti se podle Pipka (1994) platební bilance chápe jako statistický výkaz všech ekonomických transakcí, které byly uskutečněny za určité období mezi národní ekonomikou a zahraničím. Vypovídá tak o stavu ekonomiky a její vnější výkonnosti, charakteru jejího rozvoje i zaměření a úspěšnosti prováděné hospodářské politiky v zemi.

Při analýze ZO se zabýváme i jeho strukturou. Na strukturu ZO lze pohlížet teritoriálně, tedy pozorujeme, odkud země produkty dováží a kam směřuje její vývoz. Oproti tomu komoditní struktura vypovídá o tom, jaký je specializační profil země. Běžný způsob, jak analyzovat komoditní strukturu (Černohlávková, 2007) je sledování dovozu a vývozu podle mezinárodně užívané klasifikace Standard International Trade Classification (SITC). Tato klasifikace rozděluje zboží do deseti tříd 0 – 10.

Hodnoty uvedených ukazatelů a rozbor struktury zahraničního obchodu vypovídají o jeho vývoji. Ten je podmíněn různými faktory. Tyto faktory lze podle jejich působení rozčlenit na faktory, které ovlivňují celkový vývoj a objem zahraničního obchodu, dále na faktory vysvětlující komoditní strukturu zahraničního obchodu a na faktory způsobující teritoriální orientaci zkoumané země.

3.4 Faktory ovlivňující vývoj zahraničního obchodu

V této kapitole budou identifikovány hlavní relevantní faktory, které ovlivňují celkový vývoj ZO – vývoz, dovoz, obrat a saldo. Co se týče celkového obratu zahraničního obchodu a míry zapojení do mezinárodní směny, jsou hlavními determinanty podle Chanda (2015) následující faktory:

- Inflace
- Národní důchod
- Vládní politika
- Exportní pobídky
- Importní omezení
- Nedostatečné omezování pirátství
- Měnový kurz

Růst cenové hladiny, především pokud je rychlejší oproti zahraničí zdražuje domácí zboží, což může způsobit odliv kupní síly obyvatel do zahraničí a růst dovozu. Poptávka po našem vývozu také klesá a cizinci mají tendenci ho nahradit levnějšími produkty. Pokud národní důchod roste rychleji, než v jiných zemích, stoupá úroveň reálných příjmů a tím nastává i vyšší spotřeba zboží. Ta se pravděpodobně promítne i do poptávky po zahraničním zboží a může tak zvýšit dovozy.

Vláda svou politikou zásadně ovlivňuje bilanci zahraničního obchodu skrze právě dále uváděné exportní pobídky a importní omezení. Poskytuje úlevy domácím firmám, aby byly konkurenceschopnějšími na globálních trzích, a tím zvyšují vývozy své země. Zavedením cel, kvót a embarg mohou vlády ochraňovat svoji domácí výrobu. Tyto faktory se dají shrnout a obecně nazvat zahraničněobchodní politikou země.

Vlády mohou někdy ovlivnit tok zahraničního obchodu své země díky slabému omezování pirátství. Např. v Číně pirátství vláda neomezuje a umožňuje porušování autorských práv, na kterém trápí spousta světových firem.

Aby bylo vůbec možné provádět mezinárodní obchodní transakce, měna každé země je zhodnocena vůči jiným měnám skrze měnové kurzy. Vliv reálného kurzu popisují makroekonomické modely otevřené ekonomiky. Při poklesu kurzu je na devizovém trhu poptáváno větší množství a dochází tak ke zvýšení objemu čistého vývozu a opačně.

Některé z faktorů, které Chand uvádí, lze dle mého názoru považovat za velmi důležité při vývoji zahraničního obchodu a jsou proto dále podrobněji rozepsány. Stejně tak jsou uvedeny další vybrané vlivy, které Chand nezmiňuje.

3.4.1 Státní zásahy

V každé zemi jsou v odlišné míře nutné nějaké zásahy do vnějších ekonomických vztahů. Ty vznikají dle Svatoše (2009) především ze strany centrální vlády, bankovních institucí, politických stran a parlamentu, který schvaluje zákony. Mulačová a Mulač (2013) rozlišují následující formy zásahů do vnějších ekonomických vztahů:

- Strategie, koncepce, programy
- Měnová a finanční politika
- Daňová politika
- Obchodní politika
- Administrativně-právní nástroje

3.4.1.1 Strategie, koncepce, programy

Socialistické státy mají detailně propracované plány, které jsou závazné pro všechny podnikatelské jednotky. Vyspělé země využívají plány pouze jako formu ke stanovení dlouhodobých cílů, kterých se snaží dosáhnout. Takové plány jsou stanoveny na dobu dvaceti a více let a jsou v průběhu upravovány tak, aby byli v souladu s vývojovými tendencemi ve světové i domácí ekonomice. Programy mohou být ukazatelem pro zahraniční subjekty, které odvětví pro ně mají potenciální perspektivu.

3.4.1.2 Měnová a finanční politika

Měna ovlivňuje zahraniční obchod i tím, že se podílí na vytváření ekonomického obrazu země. Ten se promítá do tempa růstu hrubého domácího produktu, do vývoje inflace i jiných makroekonomických ukazatelů. Jak uvádí Beneš (2004), vysoká tempa růstu v zahraničí působí příznivě na vývoz, naopak pokud jsou vysoká tempa růstu v tuzemském hospodářství, zvyšuje se většinou poptávka po dovozu. Hospodářský útlum pak vytváří opačný vývoj v tuzemsku i zahraničí. Propojování světových ekonomik navíc způsobuje, že měnová situace v silných vyspělých zemích se přenáší do dalších ekonomik zapojených do mezinárodní směny.

Hlavní motivaci vývozcům a dovozcům k jejich činnosti poskytuje měnový kurz. Stát tak může motivovat exportéry a importéry pomocí řízené či spontánní revalvace nebo devalvace. Stát navíc disponuje také kontrolou nad možnostmi získat nebo poskytnout úvěry. Tím může podle Svatoše (2009) pomoci vývozcům, neboť při konkurenční technické úrovni určitého produktu a při malých cenových rozdílech mezi danými importéry na trhu zvítězí ten, který může poskytnout nejlepší úvěr, co se týče délky úvěru a výše úrokové sazby.

3.4.1.3 Daňová politika

V dnešní době již neslouží daně pouze jako zdroj státních příjmů, jejich význam je více ekonomický, protože dle Beneše (2004) je jejich cílem měnit strukturu užitého společenského produktu. Rovněž také mají měnit teritoriální strukturu ekonomického potenciálu. Například v méně lukrativních oblastech je daňové zatížení pro podnikatele nižší než v oblasti kolem hlavního průmyslu. Daňovou politikou tak lze ovlivnit rozvoj ve slabších regionech a to i z mezinárodního pohledu. Daňová politika má význam i pro zahraniční firmy, které se rozhodnou vstoupit na tuzemský trh a stávají se tak daňovými subjekty dané země včetně všech výhod i nevýhod. Ovlivňuje tedy i příliv přímých zahraničních investic.

3.4.1.4 Obchodní politika

„Obchodní politika je souhrnem záměrů, strategií, zásad, opatření, nástrojů, smluv a institucí, jejichž prostřednictvím vlády států ovlivňují zahraniční obchodní vztahy podnikatelských subjektů a vnitřní ekonomický vývoj národního hospodářství.“ (Kubišta, 2009, s. 33). Podle Svatoše (2009) se obchodní politika každého státu uplatňuje mezi dvěma již zmíněnými krajními přístupy – mezi liberalismem a protekcionismem. Země při provádění obchodní politiky využívají Autonomní a smluvní prostředky obchodní politiky.

Autonomní prostředky vyjadřují vlastní zájmy státu. Jejich účelem je chránit domácí výrobce prostřednictvím podpory vývozu nebo omezením dovozu zboží. Tyto prostředky Svatoš (2009) dále rozděluje na aktivní a pasivní.

Cílem aktivních prostředků OP je především podpora exportu a zvýšení konkurenceschopnosti na zahraničních trzích. Tyto prostředky tedy tvoří proexportní politiku státu. Jsou jimi především vývozní subvence, které se poskytují např. v zemědělství pro posílení konkurence vývozců na zahraničních trzích. Pipek (1994) uvádí, že vláda také může poskytnout podporu prostřednictvím úvěrování vývozu. Jde o státní půjčku poskytnutou jiné zemi za podmínky, že tato země využije úvěru k nákupu u dodavatelů v zemi poskytující úvěr. Dále stát poskytuje státní záruky na úvěry, vývozcem se tak může pojistit proti politickým a úvěrovým rizikům na účet státního rozpočtu. Černošlávková a Plchová (2007) dále uvádí jako nástroj podpory vývozu také devalvaci měny, kterou stát může celoplošně podpořit vývoz. V neposlední řadě sem patří další aktivity, jako jsou např. podpora jakosti, udělování značky kvality nebo informace vládních agentur.

Cílem pasivních prostředků OP je ochrana domácího trhu před konkurencí ze zahraničí. Regulují obchod s některými státy a omezují dovoz. Dělíme je na tarifní a netarifní. Tarifní opatření tvoří cla. Clo je dávka, která se vybírá při přechodu zboží přes celní hranici. Dvořák (1999) rozlišuje podle účelu cla fiskální, jejichž hlavním smyslem je finanční přínos, a cla ochranná, která mají chránit domácí zboží před dováženým tím, že dovážené zboží zdražují. Ochranná cla pak lze rozdělit dle jejich specifického charakteru (Černošlávková, 2007) na diferencní, vyrovnávací s přírůžkou za účelem dorovnání poskytnutých výhod vývozním státem, antidumpingová s účelem dorovnat cenový rozdíl u podhodnocených produktů, kompenzační s vyššími sazbami za účelem zmírnění nevýhod způsobených zdražením surovin a odvetná, které stát uvaluje na dovoz z dané země, která nastavila určitá opatření proti zájmům dovozce. Výjimkou mezi těmito cly je preferenční, které má naopak zvýhodněné sazby. Toto clo se uplatňuje např. na dovoz z rozvojových zemí. Dále lze dělit cla dle výpočtu na valorická,

specifická, diferencovaná a kombinovaná (kombinace specifického a valorického cla). Podle pohybu rozlišujeme, jak uvádí Fojtíková (2009), cla vývozní, dovozní a tranzitivní. V rámci EU je jednotná celní unie, uplatňuje se jen dovozní clo a EU se řídí dle WTO.

Mezi netarifní opatření patří např. omezování dovozu embargy. Černošková a Plchová (2007) dále uvádějí množstevní omezení v podobě vyhlášených dovozních kvót a stanovení minimální ceny, za kterou lze zboží dovést. Dalším netarifním je antidumpingové opatření, které dorovnáva cenu mezi podhodnoceným dováženým zbožím a normální hodnotou. Mezi tyto prostředky lze také zahrnout např. licenční řízení např. pro povolení dovozu u zbraní a administrativní překážky v podobě různých osvědčení, potvrzení, přísnějších technických a bezpečnostních norem aj.

Smluvní prostředky vznikají na základě mezinárodních smluv, kdy stát je zavázán k dodržování určitého obchodního systému. Rozlišují se multilaterální smluvní nástroje (mnohostranné) a bilaterální smluvní nástroje (dvoustranné). Multilaterální smluvní prostředky upravují mnohostranné vztahy a jsou podmíněny ekonomickou integrací. Často vznikají mezinárodní organizace a integrační seskupení. Organizace mohou být finanční např. MMF, Skupina světové banky, nebo ekonomické např. WTO nebo OECD. Bilaterální smluvní prostředky upravují zahraničně obchodní vztahy dvou zemí. Patří sem (Fojtíková, 2009) obchodní smlouvy, které stanovují základní pravidla vzájemných ekonomických vztahů na delší dobu a platební dohody. Mezi tyto prostředky lze také zahrnout úvěrové smlouvy, které stanovují úvěrové rámce pro poskytování úvěrů a smlouvy o dvojím zdanění, které určují, jaký stát bude vybírat daň. Tyto prostředky tvoří také dohody o vzájemné podpoře a ochraně investic, které upravují podmínky investování a zaručují rovné zacházení s podnikatelskými subjekty a také dohody o vědeckotechnické spolupráci.

3.4.1.5 Administrativně-právní nástroje

Význam administrativních nástrojů v poslední době výrazně roste především v souvislosti s nutnou vyšší ochranou spotřebitele. Tyto nástroje určují například nutnost uvádět složení výrobku, pod jakým názvem smí být výrobek uveden na trh, dále stanovují povinné návody pro určité výrobky a také kladou požadavky na bezpečnost práce a ochranu zboží. EU v současné době prochází procesem harmonizace norem v národních ekonomikách. Pro mnohé země představují právě vysoké nároky na standardizaci problém při vstupu na zahraniční trh.

3.4.2 Měnový kurz

Jak již bylo zmíněno, hlavní motivaci vývozcům a dovozcům k jejich činnosti poskytuje měnový kurz. Jeho pohyb pro ně znamená vyšší zisky nebo ztráty. Jak uvádí Kalínská (2010) mohou nastat dva případy. Pokud kurz cizí měny poklesne, např. z 26 CZK/EUR na 25 CZK/EUR, měna se tak zhodnocuje neboli apreciuje. Pro vývozce to znamená, že je jejich zboží na zahraničním trhu dražší a naopak dovážené zboží je levnější. V případě růstu kurzu se domácí měna znehodnocuje tedy deprecie. Růst kurzu zdražuje dovozy a zlevňuje vývozy, pro vývozce je tak příhodný, protože jejich zboží je v zahraničí žádanější. Jakým způsobem však dochází k pohybu kurzu, určují kurzové režimy.

Podle Taušera (2007) rozlišujeme měny nesměnitelné a směnitelné. S nesměnitelnými měnami se neobchoduje na devizových trzích, kurz tedy není závislý na nabídce a poptávce a je stanoven administrativně. Většinou mají tento režim země zaostalé, které nefungují v souladu s reálným ekonomickým vývojem. Výhodou však je, že země s tímto režimem nepodléhají rizikům spojených s fluktuací kurzu.

Směnitelné měny lze vyměnit za cizí měnu. Kurz určuje nabídka a poptávka. Měny vnitřně směnitelné, jsou obchodovatelné pouze na domácím devizovém trhu, na kterém je omezený přístup zahraničních subjektů. Vnitřní směnitelnost slouží domácím subjektům. Ty tak mají možnost přístupu k zahraniční měně a k navázání zahraničních vztahů. Volně směnitelné měny pak mají plnou směnitelnost a obchodují se i na zahraničních devizových trzích.

Směnitelné měny podléhají buď fixnímu kurzu, nebo mají při směně pohyblivý kurz - jde o tzv. floating. To jsou dvě krajní alternativy. „Mezi nimi existuje řada možností, které se rozlišují podle míry flexibility. Řízený kurz může být velmi blízko k pohyblivému, jestliže měnové orgány zasáhnou pouze občas a v malém množství, nebo se může blížit k něčemu, jako je přechodný režim, pokud příslušné orgány zasahují víceméně nepřetržitě jen v základních věcech, jako je řekněme, uspokojit inflační cíl.“ (MacDonald, 2007, s. 29).¹ Při pevně stanoveném kurzu centrální banka určuje centrální paritu a pásmo, ve kterém kurz může oscilovat kolem stanové centrální parity (např. $\pm 10\%$). Pokud se kurz vychýlí až za stanovené pásmo, centrální banka zasahuje. Devalvací měny může znehodnotit domácí měnu. Opačným zásahem je revalvace. Při čistém floatingu banka neprovádí žádné intervence. Floating však může být i řízený,

¹In between there are a range of options distinguished by the degree of flexibility. A managed float can be very close to a pure float if the monetary authorities only intervene occasionally and in small amounts, or it can approximate something closer to an intermediate régime if the authorities intervene on a more or less continuous basis to, say, satisfy an inflation target.

v tomto případě si banka ponechává právo zasáhnout. Výhodou pohyblivého kurzu je rychlé přizpůsobení se vnějšímu vývoji ekonomiky. Nevýhodou ale zůstávají náklady, které vznikají v důsledku rizika fluktuace kurzu.

3.4.3 Vliv přímých zahraničních investic

Přímé zahraniční investice (PZI) představují určitý podíl zahraničního investora na základním jmění a reinvestovaném zisku mateřské firmy (Strholec, 2004). Zahraniční investice se podílejí na tvorbě nových pracovních pozic a mají dle www.czechinvest.org pozitivní dopad na produktivitu práce. Know-how zahraničních firem se také přenáší na domácí, takže zahraniční investice tak nepřímo zvyšují produktivitu v celém určitém odvětví. Zahraniční kapitálové podniky také nabízejí spolupráci v oblasti vývoje a výzkumu. Domácí dodavatelské podniky zase díky smlouvám se zahraničními investory dostávají příležitost zapojovat se do globálních produkčních řetězců a mohou tak získat další odběratele.

Zahraniční investice tedy pozitivně působí na ekonomiku a její růst. Při větším růstu domácího produktu dochází i k většímu růstu vývozu. Zahraniční firmy jsou navíc vysoce exportně orientované, většina jejich produkce je určena právě k vývozu, zlepšují tak platební bilanci a přispívají i ke zvyšování tempa hospodářského růstu.

3.4.4 Vliv úspor a čistých zahraničních investic

Hospodářský růst, tedy růst HDP, případně hrubého národního produktu (HNP) samozřejmě podněcuje také zvýšení disponibilního důchodu. Disponibilní důchod zachycuje objem finančních prostředků, který mohou rezidenti využít buď na nákup statků a služeb nebo je mohou uložit ve formě úspor (Tuleja, 2007). Vyšší disponibilní důchod tedy umožňuje zvýšení úspor. V ČR i SR však dlouhodobě převažuje sklon ke spotřebě nad sklonem k úsporám. K hodnotnému nárůstu úspor by tedy nejvíce přispělo omezení výdajů na konečnou spotřebu. S tím úzce souvisí nejen omezení výdajů domácností, ale i státu, tedy zlepšení deficitu vládního rozpočtu.

A jak vůbec výše úspor ovlivňuje zahraniční obchod? Otázku vysvětluje makroekonomický model otevřené ekonomiky, který pracuje se dvěma trhy, s trhem zapůjčitelných fondů (kapitálovým) a s devizovým trhem. Pojítkem mezi těmito trhy, jak uvádí Mankiw (1999), jsou čisté zahraniční investice, které tak přenášejí vliv chování veličin z prvního trhu na druhý.

Na trhu zapůjčitelných fondů tvoří nabídku právě úspory (S) a poptávka je v otevřené ekonomice zastoupena domácími investicemi (I) a čistými zahraničními investicemi (NFI). Při rovnovážné úrokové míře tedy platí, že

$$S = I + NFI.$$

Čisté zahraniční investice vyjadřují rozdíl mezi investicemi domácích obyvatel do aktiv v zahraničí a investicemi cizinců do tuzemských aktiv. Můžou tudíž nabýt jak kladné, tak i záporné hodnoty, a domácí poptávku na kapitálovém trhu tak buď zvyšují, nebo ji snižují (Mankiw, 1999).

Na devizovém trhu se rovnovážná cena, tedy reálný kurz, vytváří střetnutím nabídky domácí měny a poptávky po domácí měně. Nabídka je tvořena právě *NFI*, neboť rezidenti nabízejí domácí měnu, kterou chtějí směnit za cizí, aby mohli investovat do zahraničních aktiv. Poptávku na tomto trhu představuje čistý vývoz (*NX*) (Mankiw, 1999). Pokud např. Slovenská firma bude chtít koupit český automobil, musí nejprve směnit Eura za koruny. Poptává se proto po naší domácí měně. Vývozy tedy zvyšují čistý vývoz a tak i poptávku po domácí měně a dovozy naopak poptávku snižují. Při rovnovážném měnovém kurzu na trhu platí rovnost $NFI = NX$. Pokud spojíme působení daných dvou trhů, dostáváme rovnost

$$S = I + NX \rightarrow NX = S - I.$$

Pokud tedy na kapitálovém trhu dojde k nárůstu úspor, třeba v důsledku snížení vládních výdajů, sníží se úroková míra a ta způsobí vyšší poptávané množství po kapitálu zastoupené investicemi. Kromě domácích investic narostou i zahraniční investice. Nižší úroková míra totiž znamená nižší výnosy z aktiv a povzbuzuje tak domácí rezidenty k nákupu zahraničních výnosnějších aktiv a naopak odrazuje cizince od investic do našich domácích aktiv. Při nárůstu zahraničních investic potom dochází na devizovém trhu k zvýšení nabídky za každého kurzu, což způsobí nižší reálný kurz. Za tento nižší kurz bude poptáváno větší množství domácí měny, poptávku představuje čistý vývoz, zvýší se tedy objem čistého vývozu.

3.5 Vybrané faktory ovlivňující komoditní strukturu

Kromě faktorů, které ovlivňují především výši vývozu a dovozu, tedy celkový objem zahraničního obchodu a výši čistého vývozu, dále teorie mezinárodního obchodu uvádí několik modelů, které vysvětlují komoditní strukturu a specializaci zemí.

3.5.1 Absolutní výhoda

Podle Smitha (1776, Pojednání o podstatě a původu bohatství národů) by se země měli soustředit na výrobu těch produktů, při kterých mají nejnižší náklady, tedy spotřebují méně lidské práce než jiné země. Naopak by měly dovážet produkty, které v jiné zemi lze vyrobit levněji než v domácí ekonomice. Z teorie vyplývá, že při daném principu je mezinárodní obchod prospěšný pro všechny, kteří se do něj dobrovolně zapojí.

3.5.2 Teorie komparativní výhody

Podle teorie Davida Ricarda (1817, *The Principles of Political Economy and Taxation*) je pro země výhodné zapojit se do mezinárodní dělby práce i v případě, že nemají žádnou absolutní výhodu. Země, která má absolutní výhodu ve výrobě více produktů, má komparativní výhodu ve výrobě toho produktu, u kterého spotřebuje nejméně lidské práce (má při výrobě nejnižší náklady). Země, která nemá absolutní výhodu, má výhodu komparativní ve výrobě toho výrobku, u kterého je absolutní nevýhoda nejnižší. Tedy také u produktu s nejnižšími náklady. Proto když má země absolutní výhodu ve výrobě prvního produktu, i tak se jí vyplatí, pokud se soustředí jen na výrobu druhého, pro ni ještě levnějšího výrobku, u kterého má výhodu komparativní. První výrobek pak země získává směnnou za přebytek produkce druhého výrobku a to ještě levněji, než kdyby ho sama vyráběla.

3.5.3 Heckscher-Ohlinův model

Model je založen na principu, že země disponují odlišným množstvím různých výrobních faktorů. Bere v úvahu dva výrobní faktory a to práci a kapitál. Země, která disponuje relativně lepší zásobou kapitálu, by se měla soustředit na výrobu kapitálově náročných výrobků. Naopak země, která má relativně lepší zdroj pracovní síly, by se měla zaměřit na produkci pracovní náročnou.

Pro funkci modelu je nutné splnit následující předpoklady, které uvádí Kalínská (2010). Podle výroby jde produkty rozdělit na kapitálově a pracovní náročné a vybavenost zemí kapitálem a prací je různá. Výrobní technologie jsou pevně dané pro všechny země a při výrobě nelze nahradit práci kapitálem a naopak. V poslední řadě je omezena pohyblivost výrobních faktorů mezi státy.

V praxi je však možné práci nahradit kapitálem. Navíc kapitál je téměř dokonale mobilní. Lze jej dovážet. Byly tedy porušeny dva předpoklady a tím vzniká kritika tohoto modelu.

3.5.4 Gravitační model

Gravitační model představil Jan Tinbergen (1962). „*Přišel s myšlenkou ekonometrického modelu formulovaného v duchu Newtonova zákona univerzální gravitace, ve kterém jsou obchodní toky v přímém vztahu k ekonomické velikosti zúčastněných zemí, a jsou nepřímo úměrné vzdálenosti mezi nimi.*“ (De Benedictis and Taglioni, 2011, s. 56).² Model tedy předpovídá mezinárodní obchod ve větším objemu mezi velkými ekonomikami než mezi malými zeměmi. Země zároveň vzájemně obchodují tím více, čím jsou si bližší, co se vzdálenosti týče. Ekonometrické analýzy prokázaly empirickou věrohodnost tohoto modelu.

3.5.5 Nová teorie obchodu a úspory z rozsahu

Teorie absolutní a komparativní výhody jsou založeny na předpokladu, že země vzájemně obchodují, protože mají odlišné zdroje a technologie. Pokud ale mají nějaké země velmi podobnou produkci ve stejném odvětví (např. Slovensko a Česko) postrádá pro tyto země komparativní výhoda smysl. Krugman proto přišel s tzv. novou teorií obchodu, která se zabývá úsporami z rozsahu.

Zatímco model komparativní výhody předpokládá konstantní výnosy z rozsahu, v praxi je však podle Krugmana a Obstfelda (2012) v mnoha odvětvích produkce efektivnější při větším rozsahu. Na jednotku výroby tak připadá nižší část nepřímých nákladů, jako je nájemné, energie apod. Dvojnásobné vstupy do výroby tedy způsobí větší než dvojnásobné výstupy. Země tak těchto úspor podle těchto ekonomů dosáhne, pokud svou produkci zaměří pouze na limitovaný rozsah zboží a služeb. Přebytek těchto produktů bude vyvážen do země s obdobnou výrobou. Z této země bude naopak dovážet ostatní potřebné výrobky, na které se zase specializuje právě ona.

3.6 Vybrané faktory ovlivňující teritoriální strukturu

Výše již byly uvedeny některé vybrané faktory, ovlivňující komoditní strukturu zahraničního obchodu zemí. Stejně tak existují i jiné determinanty, které předurčují i teritoriální strukturu obchodu. Patří mezi ně například následující.

² He came out with the idea of an econometric model formulated along the lines of Newton's law of universal gravitation¹, where trade flows are directly related to the economic size of the countries involved, and inversely related to the distance between them.

3.6.1 Přírodní a klimatické faktory

Každá země je nadána jinými druhy bohatství, díky kterým s ní budou ostatní země chtít obchodovat. Tímto bohatstvím jsou například suroviny, cestovní ruch nebo zemědělství, které je určeno odlišným klimatem, kvalitou a množstvím půdy. Důležitá je také geografická poloha země. Nejmnocnější státy měly v historickém hledisku vždy přístup k moři. Země ale může i mít výhodnou polohu, např. se nachází mezi velkými ekonomikami, má hustou železniční nebo silniční síť. Takováto výhodná poloha snižuje dopravní náklady a země tak získává významnou tranzitní funkci.

3.6.2 Vkus spotřebitelů a přístup k životnímu prostředí

Každá země je specifická co do vkusu a preferencí svých obyvatel. Nároky, potřeby i názory obyvatel určují, se kterými státy bude chtít jejich země obchodovat. Tyto potřeby a názory mají spojitost s kulturou, náboženstvím a způsobem života v každé zemi. Způsob života také ovlivňuje přístup dané země k životnímu prostředí. Země se slabou ochranou životního prostředí, mají nižší náklady na výrobu. Příkladem jsou rozvojové země. Díky těmto nižším nákladům mají vyspělejší ekonomiky zájem na obchodu s rozvojovými zeměmi.

3.6.3 Vzdálenostní faktory

Blížkost zemí je jak uvádí Feenstra a Taylor (2008) důvodem pro vzájemný obchod především proto, že ovlivňuje náklady na dopravu. Země, které jsou blízko sebe, mají obvykle nižší náklady na přepravu a tím jsou celkové konečné náklady menší a obchodované zboží je tím levnější. Vzdálenostní faktory vysvětlují proč je např. Kanada hlavním obchodním partnerem USA, Čína a Japonsko jsou zase hlavními partnery mnoha asijských zemí a v mnoha evropských zemích je hlavním partnerem jiná evropská země. Sousední země někdy využívají své blízkosti a spojují se do zón volného obchodu, ve kterých nejsou žádná omezení obchodu mezi nimi.

3.6.4 Náklady na práci

Nízké mzdy a levná pracovní síla vytváří velkou konkurenční výhodu. Spousta amerických firem vstupuje např. na Čínské trhy kvůli levné pracovní síle. Dovážené výrobky ze země s levnou pracovní silou jsou díky nižším nákladům na zahraničních trzích levnější. Levná pracovní síla v zemi tedy ovlivňuje teritoriální strukturu ostatních států, které mají s touto zemí zájem obchodovat.

3.6.5 Politicko-sociální faktory

Země mohou být např. demokratické nebo až diktátorské. Navazování vzájemných vztahů je pro různě politicky orientované země odrazující. Naopak stejně orientované země jsou motivovány k vzájemnému obchodu. Velkou roli hraje i sociální systém. Zdravotní a sociální pojištění totiž vstupuje do nákladů na práci. Proto u zemí s méně rozvinutým sociálním systémem je levnější pracovní síla. Stejně tak i nízká ochrana zaměstnanců poskytuje levnější náklady na práci.

3.7 Shrnutí faktorů ovlivňujících zahraniční obchod

Česká republika a Slovensko jsou přibližně stejně velké a stejně rozvinuté ekonomiky. Vzhledem ke společnému předchozímu vývoji disponují obdobnou strukturou výrobních kapacit, podobně nastaveným sociálním a politickým systémem a mají přibližně stejné možnosti vývozu a dovozní nároky. Mají také společné obchodní partnery. Blízkost těchto dvou zemí určuje navíc shodné přírodní podmínky a vkus spotřebitelů. Nelze proto předpokládat, že by odlišnosti v komoditní a teritoriální struktuře byly podstatné, tedy i faktory ovlivňující komoditní a teritoriální strukturu nejsou považovány za významné a nebudou dále v analytické části rozebírány.

Odlišnosti ve vývoji ZO těchto dvou zemí budou spočívat spíše v detailech a v celkovém obratu obchodu. Hlavní rozdíl je tedy možné hledat právě ve vývoji objemu a salda obchodu. Pro určení příčin vývoje obchodní bilance a obratu ZO budou proto v praktické podrobeny kvalitativní analýze ty faktory, které ovlivňují právě objem zahraničního obchodu. Jako klíčové faktory byly vybrány následující: měnový kurz – tedy provádění kurzové (devizové) politiky, státní zásahy včetně importních omezení a exportních pobídek – tedy zahraničněobchodní politika a příliv přímých zahraničních investic. Srovnány budou také komparativní a konkurenční výhody zemí. Vliv dalších vybraných faktorů ovlivňující objem ZO bude následně kvantifikován pomocí regresní analýzy.

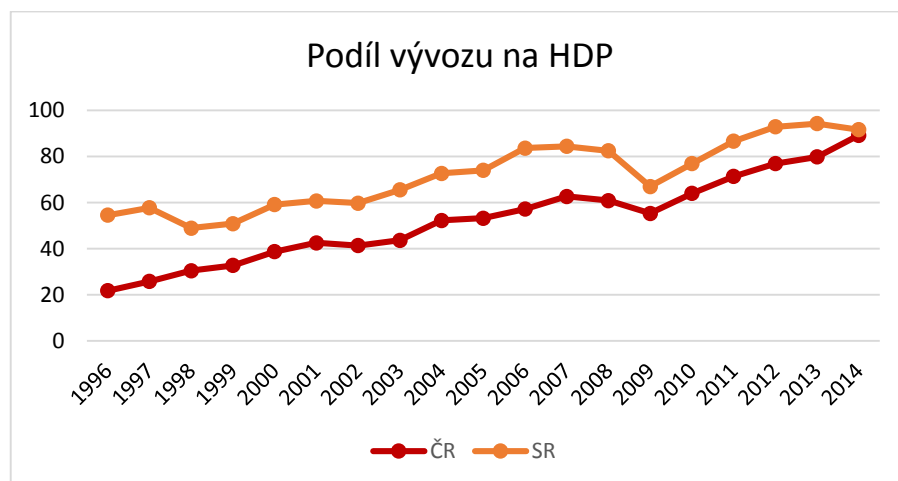
4 Analýza vývoje ZO ČR a SR

V této části bude analyzován vývoj zahraničního obchodu jednotlivých zemí a to přibližně od jejich rozdělení na samostatné ekonomiky v r. 1993 až po současnost. Obě země kdysi měly společný zahraniční obchod, proto je jeho vývoj velmi obdobný v obou zemích. Analýzou vývoje struktury zahraničního obchodu a objemu respektive salda budou specifikovány odlišnosti. Jejich potenciální příčiny pak následně budou hledány pomocí kvalitativní analýzy klíčových faktorů a pomocí kvantifikace vlivu dalších vybraných faktorů.

4.1 Otevřenost ekonomik

Míra otevřenosti slouží jako snadné porovnání dvou makroagregátů a vypovídá o váze zahraničního obchodu na výkonu ekonomiky. Je zkoumána v souvislosti s propadem zahraniční poptávky po domácích výrobcích. Předpokládá se, že Česká republika bude více otevřená, neboť obě země jsou malé, a Česká republika disponuje lepší technologickou strukturou. Pro výpočet míry otevřenosti byly využity údaje o vývozu a dovozu v běžných cenách a HDP ve stálých cenách předchozího roku. Výsledek je shrnut do následujícího grafu.

Obr. 1 Podíl vývozu na HDP v procentech

Zdroj: ČNB, SÚ SR (HDP); STAZO, SLOVSTAT (vývoz)

Z grafu vyplývá, že po celou dobu vývoje je Slovenská republika více otevřená než Česká. Tato odlišnost může být způsobena tím, že Slovensko je méně soběstačné a je více závislé na zahraničním obchodu než Česko. To znamená, že vývoz SR je na HDP zastoupen ve větší míře než v ČR, ale zároveň tak i dovoz.

4.2 Analýza struktury ZO ČR a SR po jejich rozdělení

Tato podkapitola shrnuje začátek období samostatných republik bezprostředně po jejich rozdělení, kdy ještě nejsou dostupné kompletní statistiky pro zahraniční obchod zemí. Po rozdělení v roce 1993 se Slovensko potýkalo s dvěma hlavními problémy: deficit bilance zahraničního obchodu a nevhodnost struktury zahraničního obchodu. První problém byl určen nerovnováhou mezi domácí poptávkou a nabídkou. Druhý problém byl výsledkem nedostačujících konkurenceschopných vývozních článků (především co se kvality týče), což bylo spojeno s málo restrukturalizovaným obchodním prostředím po transformaci.

Kvůli zaostalým technologiím vznikla potřeba dovážet surový materiál a komoditní struktura tak byla strnulá. Slovensko dosáhlo komparativní výhody především v tradičních odvětvích. Například ve výrobě železa a oceli, která je zastoupena jedním z největších vývozců – Východoslovenskými ocelárnami. Dále také ve strojírenství, papírnictví, v textilních a chemických odvětvích. Automobilový průmysl zde nebyl po rozdělení tak rozvinutý jako v České republice a jakožto žádaný sektor s vyšší přidanou hodnotou tak zaznamenal nejstrmější růst ze všech průmyslových odvětví. Tím pádem většina exportů, jak také uvádí Pavličková (2013), byla konkurenceschopná pouze cenově, což způsobilo negativní reakci na zhodnocení slovenské koruny po r. 1995 a to výrazně přispělo k výše zmíněnému deficitu. Investiční produkce a výrobky dlouhodobé spotřeby se v podstatě jen dovážely.

V teritoriální struktuře se začala projevovat tendence přejít od zemí bývalé Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) k západoevropským ekonomikám. Přesto Slovensko vztah se zeměmi RVHP udržovalo aspoň na nižší úrovni. Německo se postupně stalo nejvýznamnějším partnerem Slovenska a předčilo tak i Českou republiku. Ta však stále zůstávala důležitým cílovým trhem.

Pro zhodnocení vývoje České republiky v tomto období poskytuje přesné údaje Stolze (1997, s. 46-49):

Tab. 1 Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR v procentech

Rok	Vývoz				Dovoz			
	1993	1994	1995	1996	1993	1994	1995	1996
Vyspělé ekonomiky	54,3	59,7	66,0	63,6	60,7	64,6	69,2	70,3
Postsovětské ekonomiky	35,0	32,1	28,0	30,3	33,7	29,3	25,5	23,5
Jiné přechodové a centrálně plánované ekonomiky	2,2	0,7	0,6	0,5	0,7	0,7	0,9	1,1
Rozvojové země	8,5	7,3	5,4	5,6	4,9	5,4	4,4	5,0

Pozn.: vlastní úprava; vyjádřené hodnoty platí pro úrovně cen v roce 1998

Tab. 2 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR v mld. Kč

SITC	Vývoz				Dovoz			
	1993	1994	1995	1996	1993	1994	1995	1996
0 Potraviny a zvířata	25,02	21,58	27,68	23,98	23,46	29,89	37,14	43,21
2 Surové materiály	23,34	28,10	29,67	27,90	18,85	21,15	29,94	27,77
3 Nerostné paliva	23,94	23,24	23,84	24,51	41,54	42,96	52,48	65,59
5 Chemikálie	36,49	41,13	47,20	53,42	45,31	56,65	79,23	88,88
6 Tržní výrobky	115,12	125,06	146,82	185,21	59,59	70,98	135,59	145,63
7 Stroje a dopravní prostředky	103,23	106,26	119,29	174,72	135,46	150,94	248,46	288,49
8 Průmyslové zboží	48,95	58,42	57,25	73,41	43,76	50,88	79,32	86,64

Pzn.: vlastní úprava; hodnoty platí pro úroveň cen v roce 1998; SITC 1 a 4 není pro malý objem uvedena

V tomto období znatelně roste zahraniční spolupráce České republiky s vyspělými ekonomikami. Naopak je tomu v případě postsovětských zemí, což je důsledkem rozpadu RVHP. Zahraniční obchod s rozvojovými zeměmi, je poměrně stabilní a méně významný.

Z hlediska komoditní struktury lze sledovat nejvyšší růst ve sledovaném období v SITC 6 – Tržní výrobky. Zastoupení této položky roste i procentuálně (vývoz cca o 2 %, dovoz o 3 – 4 %) a po celé období zde převyšuje vývoz nad dovozem. Automobilový průmysl byl v České republice rozvinutější než na Slovensku, je tedy v tomto období poměrně stabilní a nevykazuje takový nárůst jako je tomu na Slovensku. Růst položky SITC 7 – Stroje a dopravní prostředky je způsoben spíše vlivem celkového růstu dovozu i vývozu. Ke konci sledovaného období sílí zastoupení této položky a to především ve vývozu, který vzrostl u strojů a dopravních prostředků v roce 1996 o více než 3,5 % oproti roku 1993.

4.3 Analýza struktury ZO ČR a SR v letech 2000 - 2014

V tomto období už lze provést analýzu teritoriální a komoditní struktury na základě dat zjištěných z online zdrojů. Analýza teritoriální struktury vychází z přehledů o vývozu a dovozu sledovaných zemí podle kontinentů. Dále jsou rozvedeny statistiky pro některé konkrétní země, které by mohly mít ve struktuře zahraničního obchodu sledovaných zemí rozdílné zastoupení. Pro zhodnocení vývoje struktury obchodu byla vybrána následující klíčová statistická období. Shrnuté statistiky s dopočty pro tyto období jsou uvedeny v přílohách:

- Rok 2001 – první rok, kdy je možné doložit kompletní statistiky ZO obou zemí vhodné pro porovnání z online zdrojů (Příloha A)

- Rok 2005 – důležitý rok pro posouzení změn v zahraničním obchodu po vstupu obou zemí do Evropské unie (Příloha B)
- Rok 2008 – působení celosvětové ekonomické krize (Příloha C)
- Rok 2009 – důležitý rok pro posouzení změn v zahraničním obchodu po celosvětové ekonomické krizi (Příloha D)
- Rok 2014 – nejnovější dostupné definitivní údaje (Příloha E)

4.3.1 Komparace vývoje struktury ZO

Podle uvedených údajů lze sledovat v zahraničním obchodu obou zkoumaných ekonomik výrazné společné znaky. Zahraniční obchod má od jejich rozdělení v roce 1993 rostoucí tendenci (teritoriálně i komoditně) jak na straně vývozu tak i dovozu. Po celou dobu vývoje obou zemí je jednoznačně jejich nejvýznamnější obchodní destinací Evropa, tvoří průměrně 80 % celkového objemu dovozu a více než 90 % celkového objemu vývozu. To je dáno snadnou a málo nákladnou možností průniku na tyto trhy.

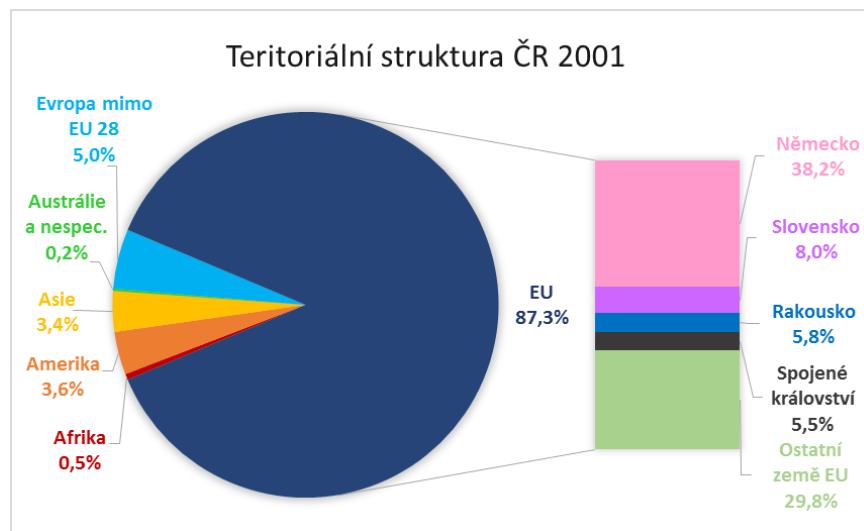
Obě země těžily ze vstupu do Evropské unie (EU) v roce 2004, zahraniční obchod začíná růst rychleji, struktura se výrazně nemění. Po vstupu do EU mírně klesá v procentuálním zastoupení v obou zemích celkový obchod se zeměmi EU a to především vlivem klesajícího dovozu z těchto států. Ten klesá na úkor rostoucího dovozu z mimoevropských ekonomik, významnými partnery mimo EU jsou pro obě země Čína, Rusko a USA. Obchodní bilance s těmito státy je záporná, s výjimkou převládajícího vývozu Slovenska do Ameriky nad dovozem z této krajiny.

Obě země zaznamenaly v roce 2009 pád co do objemu vyvezených a dovezených komodit z důvodů celosvětové krize. Dále můžeme také u obou ekonomik po celou dobu vývoje pozorovat výraznou převahu dovozu nad vývozem v kategorii SITC 3 – Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, pramenící z nesoběstačnosti obou zemí v této oblasti a nutnosti dovážet základní palivové suroviny (ropa, plyn aj.). Teritoriální převaha dovozu ze zemí asijského kontinentu je přímým důsledkem energetické nesoběstačnosti obou zemí a potřebě dovážet paliva z tohoto kontinentu. V poslední době výrazněji převažuje u kategorie SITC 7 – Stroje a dopravní prostředky vývoz nad dovozem, což je způsobeno přítomností zejména automobilového průmyslu na územích obou zemí (v ČR například Škoda, Hyundai, TPCA a na Slovensku Kia, Volkswagen atd.).

4.3.2 Odlišnosti ve struktuře ZO

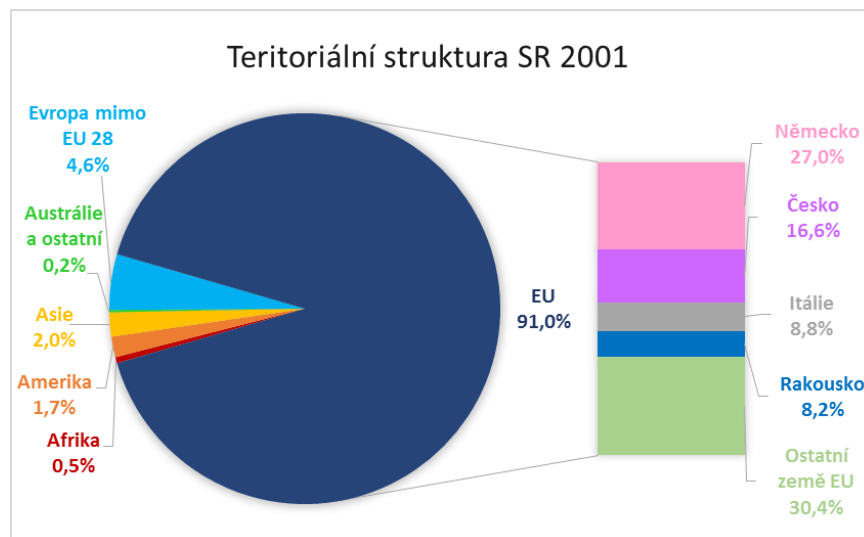
Rozdíly v zahraničním obchodu sledovaných zemí nejsou příliš výrazné. Pro srovnání teritoriální struktury byly sestaveny grafy pro obě země, nejprve z prvních kompletních dostupných údajů v roce 2001 a následně z posledních potvrzených údajů roku 2015.

Obr. 2 Teritoriální struktura ČR v roce 2001 v procentech

Zdroj: STAZO

Obr. 3 Teritoriální struktura SR v roce 2001 v procentech

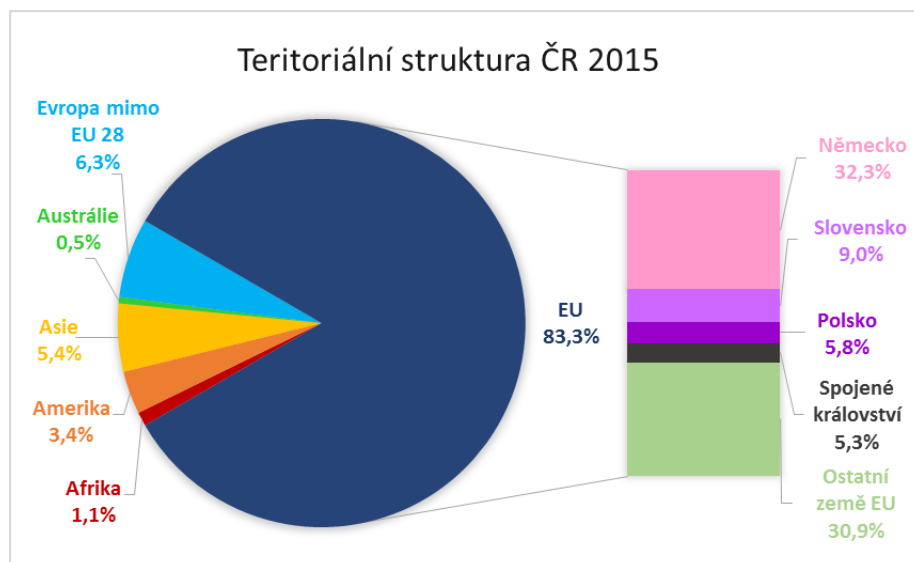
Zdroj: Údajové prehľady SÚ SR 2002

V roce 2001 téměř 40 % celkového vývozu ČR směřuje do Německa. Na Slovensku představuje vývoz do Německa pouze více jak čtvrtinu. I přesto jsou odbyto-

vé trhy ČR lehce diverzifikovanější, mimo Evropu více zemí dováží produkci z ČR než ze Slovenska. To lze spatřit i v grafu, kde vývoz do Ameriky představuje v ČR jednou tak velký podíl než je tomu na Slovensku. Vyšší je v ČR i vývoz do Asijských zemí, představuje 3,4 % celkového vývozu, zatímco na Slovensku pouze 2 %. Druhou nejčastější zemí vývozu je pro ČR právě Slovensko a stejně tak pro Slovensko je to Česko. Na Slovensko však směřuje o polovinu nižší podíl (8%) z celkové vyvážené produkce z ČR než je tomu opačně (16,6%). V grafu je také vidět, že obě země také úzce spolupracují s Rakouskem. To je třetím nejvýznamnějším vývozním teritoriím ČR a čtvrtým SR, avšak v SR tvoří vyšší část podílu z vývozu (8,2 %). Patrný je také vývoz SR do Itálie, který ovšem v následujících letech klesá a Slovensko upřednostňuje jiné partnery.

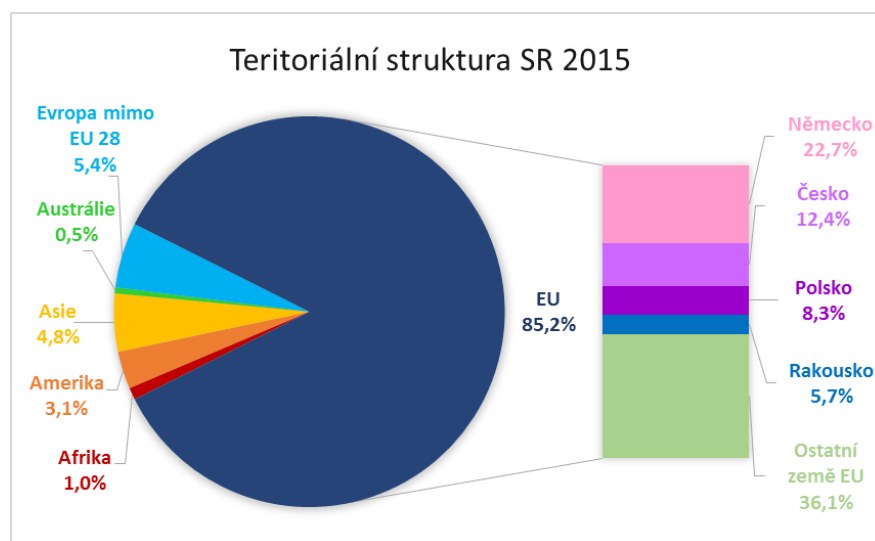
Vývoz do zemí mimo EU je dle grafu na Slovensku nepatrně nižší. Celkově však obchod s evropskými zeměmi mimo EU je nižší v ČR, což je způsobeno také zastoupením dovozu z Ruska. Ten se v ČR podle údajů ČSÚ uvedených v přílohách pohybuje průměrně během sledovaného období mezi 4 – 5 % z celkového importu, zatímco na Slovensku je to jednou tolik, tedy 8 – 10 % objemu dovozu. V ČR se při navazování vztahů se západními zeměmi projevila nedostačující snaha obnovit spolupráci se střední a východní Evropou. V tomto směru bylo Slovensko úspěšnější. Obchod se zeměmi bývalé RVHP, především s Ruskem, je na Slovensku významnější než v ČR.

Obr. 4 Teritoriální struktura ČR v roce 2015 v procentech

Zdroj: STAZO

Obr. 5 Teritoriální struktura SR v roce 2015 v procentech

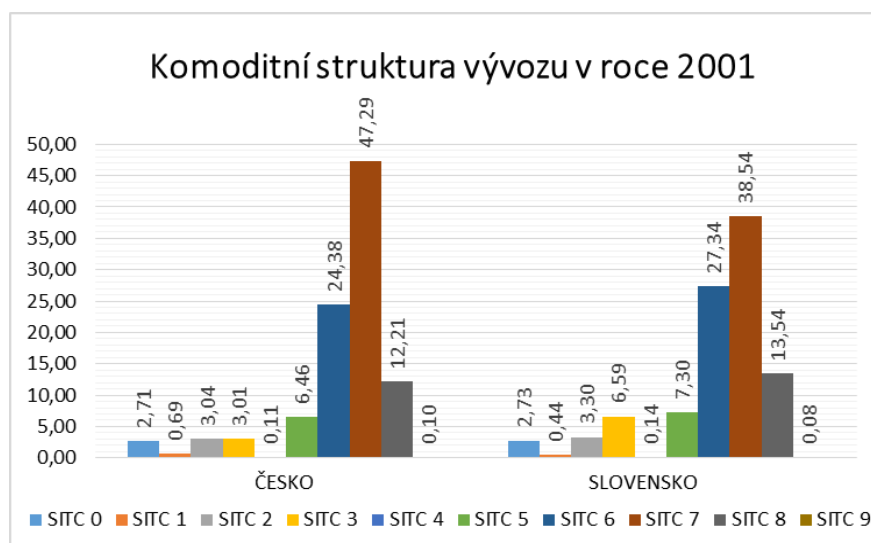
Zdroj: DATAcube

V ČR jsou i v roce 2015 stále viditelné vyšší podíly vývozu do zemí mimo EU než na Slovensku. V obou zemích klesá podíl vývozu do Německa, v ČR tento podíl tvoří asi třetinový podíl a v SR přibližně pětina. V obou zemích vrostl během sledovaných let podíl vývozu do Polska, které se tak stalo významným teritori-
em. Pro ČR je z grafů patrná i spolupráce s Velkou Británií, která je na počátku sledovaného období v roce 2001 i v roce 2015 čtvrtým nejvýznamnějším vývoz-
ním teritori-
em ČR, podíl vývozu však není výrazně vyšší než v SR. Na Slovensku je zase mírně vyšší vývoz např. do Maďarska, to je dáno sousedstvím této země se Slovenskem, stejně tak sousedství Česka a Německa je patrně příčinou mno-
hem vyššího podílu vývozu z ČR právě do této země.

Z údajů ČSÚ lze také pozorovat, že po celou dobu vývoje je na Slovensku v procentuálním zastoupení zahraniční obchod s Českou republikou vyšší, než je tomu z pohledu ČR a to jak na straně vývozu, tak i dovozu. Pro Slovensko je tedy Česká republika významnějším obchodním partnerem, než je pro ČR Slovensko.

K určení odlišností v teritoriální struktuře jsou vytvořeny grafy zobrazující vývoz dle položek SITC v roce 2001 a 2014. Opět lze najít pouze nepatrné odliš-
nosti především v procentuálním zastoupení jednotlivých položek SITC.

Obr. 6 Komoditní struktura vývozu v roce 2001 v procentech

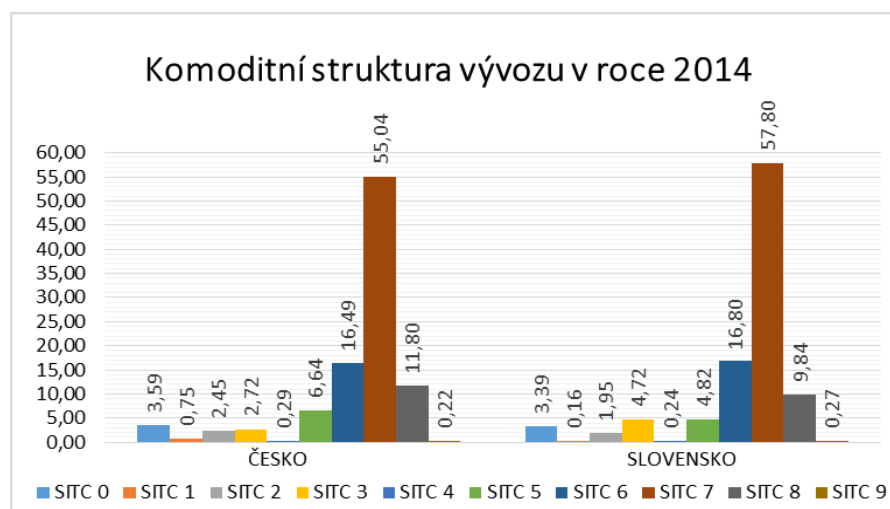
Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2002

Česká republika se oproti Slovenské vyznačuje z počátku sledovaného období odlišnou skladbou zahraničního obchodu ve prospěch průmyslových komodit. Zastoupení těchto produktů je zde mírně silnější, což je způsobeno obecným zaměřením národního hospodářství ČR na tuto oblast. Po rozdělení disponuje lépe strukturovanými výrobními kapacitami. Průmysl, zejména strojní, chemický a spotřební, má v ČR tradičně silné zastoupení díky vybudované podnikové infrastruktuře v těchto oborech. Stroje a dopravní prostředky tak v roce 2001 tvoří téměř polovinu vyvážené produkce.

Pro slovenskou republiku jsou příznačnější agropotravinářské komodity. Právě pro segment malých a středních podniků na Slovensku jsou důležitým vývozním artiklem tyto produkty, i přes relativně malý podíl na celkových vývozech země. Důležitými exportními komoditami Slovenska jsou samozřejmě také stroje a dopravní prostředky (v roce 2001 tvoří 38,5 % celkového vývozu), elektronické přístroje, spotřebiče, výpočetní technika a telekomunikační zařízení.

V ČR i SR tedy nejvyšší podíl na vývozu v roce 2001 představuje položka SITC 7 – Stroje a dopravní prostředky a s odstupem následuje SITC 6 – Tržní výrobky. V Česku je viditelně nižší zastoupení položek SITC 3 – Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály a SITC 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky, než je tomu na Slovensku.

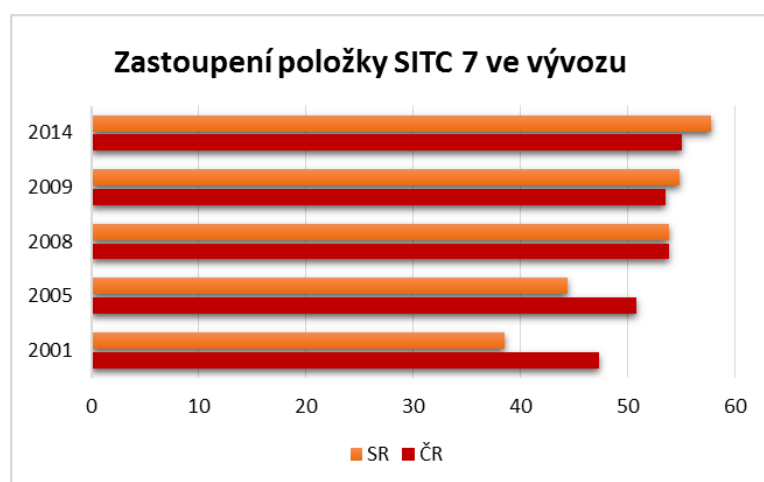
Obr. 7 Komoditní struktura vývozu v roce 2014 v procentech

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2014

Po roce 2004 se mění komoditní skladba exportu Slovenské republiky – rostl podíl ropných olejů, olejů získaných z bitumenových nerostů, strojů na automatické zpracování údajů a plochých válcovaných výrobků ze železa a ocele. Největší poptávka v zahraničí po slovenských výrobcích je právě po produktech strojírenství, hutnictví (železo, ocel, válcovaný materiál) a dále magnezitu, papíru, sklu nebo svítidlech. Na Slovensku klesá zastoupení položek SITC 3 a SITC 5 a v obou zemích výrazně pokleslo zastoupení SITC 6. Teritoriální struktura ČR se jinak poznatelně nemění. Slovensko rozvíjí svoje výrobní kapacity a zastoupení strojního průmyslu ve vývozu zde roste rychleji, v roce 2008 už tyto komodity tvoří větší podíl vývozu než v ČR. Vývoj vývozu v SITC 7 ukazuje graf.

Obr. 8 Zastoupení položky SITC 7 ve vývozu v procentech

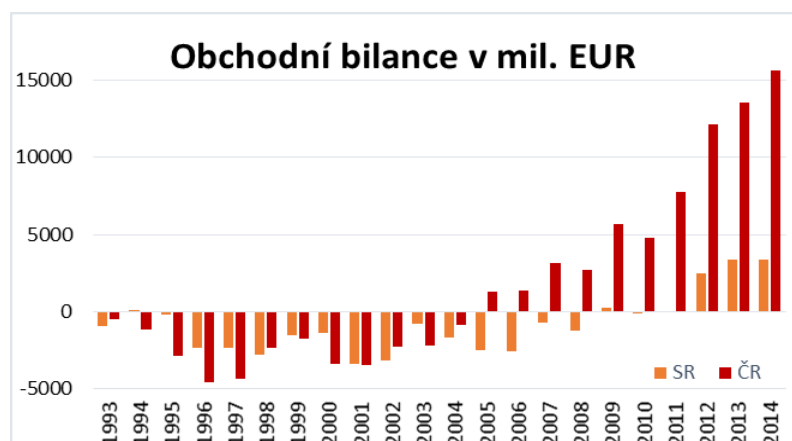
Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2002 – 2014

V Česku a Slovensku je teritoriální i komoditní struktura zahraničního obchodu obdobná, ne-li identická, vývoj je srovnatelný, rozdíly jsou především pouze v procentuálním zastoupení jednotlivých teritorií nebo komodit. Je těžké určit nějaké podstatné odlišnosti ve struktuře. ČR má rozmanitější strukturu ve vývozu do zemí mimo EU, především Asijských, Slovensko udržuje významnější vztahy s východními Evropskými zeměmi. Z počátku sledovaného období ČR značně více vyváží průmyslové komodity oproti Slovensku, průmysl je zde rozvinutější. Slovensko však nezaostává, rychle přizpůsobuje a rozšiřuje svoje výrobní kapacity a strojní průmysl zde roste rychleji než v ČR. Podíl tohoto průmyslu na vývozu je na Slovensku dokonce ke konci sledovaného období nepodstatně vyšší než v ČR. Dnes je již komoditní struktura zemí v podstatě shodná.

4.4 Vývoj salda obchodní bilance ČR a SR

Po rozdělení ČSSR obě země startovaly ze stejné čáry. Přenášely si stejné předpoklady zděděné z minulých let plánované ekonomiky. Země začaly během transformace upřednostňovat liberální přístup a podporovat vytvoření konkurenceschopného prostředí. Bylo nezbytné navázat nové kontakty pro odbyt, proto Česko i Slovensko směřují spolupráci především k západním zemím. Bylo nutné provádět institucionální změny pro jasná pravidla při rozšiřování kontaktů se západními zeměmi a saldo obchodní bilance s těmito státy tak bylo záporné. Díky své zeměpisné blízkosti však byly právě západní trhy klíčové pro budování konkurenceschopného exportu. ČR i SR tedy budovaly tzv. preferenční vztahy a míra otevřenosti obou ekonomik rostla. Podíl importérů na HDP rostl rychleji než podíl exportérů. Slovensko má dodnes větší podíl importéru na HDP než ČR, proto je otevřenější ekonomikou. Navazování preferenčních vztahů trvalo Slovensku déle než Česku, což prokazuje i ztrátová obchodní bilance až do roku 2012. ČR dokázala lépe pokrýt poptávku z vlastního výkonu, potřeba dovozu tedy byla nižší a export tak po přelomu tisíciletí rychle dohání import.

Obr. 9 Vývoj obchodní bilance ČR a SR v mil. EUR

Zdroj: NBS; ČNB (do roku 1997), ČSÚ (od roku 1998)

Pro Českou republiku byly také výhodou lépe strukturované výrobní kapacity. To může být také příčinou rychlejšího docílení kladného salda. Česká republika navíc již v 90. letech odbourala závislost na trzích RVHP a začlenila se úspěšně na trhy EU, které nabízejí výrazně lepší odbyt. Ovšem vytvořila si tak i silnou citlivost na vývoj trhů západní Evropy. Prvním projevem bylo v roce 1996 zpomalení růstu odbytu na trzích OECD, v tomto roce se zpomalila dynamika vývozu ČR a deficit obchodní bilance ČR se výrazně propadl (lze spatřit v grafu). V posledních letech výrazně stoupá kladné saldo obchodní bilance ČR, Slovensko udržuje kladné saldo přibližně na stejné úrovni.

4.5 Analýza vybraných klíčových faktorů

Na základě analýzy struktury ZO a obchodní bilance lze potvrdit, že vývoj zahraničního obchodu sledovaných zemí se výrazně neliší, hlavní rozdíl spočívá v celkovém obratu a schopnosti pokrýt dovoz vývozem. Následně proto budou rozebrány některé faktory, které by mohly způsobovat potenciální příčiny především právě odlišného vývoje salda a obratu obchodu. Popřípadě pak tedy mohou způsobit i uvedené nepatrné odlišnosti ve struktuře.

4.5.1 Zahraně-obchodní politika

Provádění zahraničně-obchodní politiky lze rozdělit na dva úseky. Před vstupem do EU, kdy je tato politika plně v kompetenci jednotlivých států a po vstupu do EU, kdy státy přecházejí na společnou obchodní politiku EU. Ta je jednotná pro všechny členské země, tudíž je stejná v ČR i SR. Rokem 2004 tak země ukončily autonomní provádění vlastní zahraničně-obchodní politiky. Nadále však zůstává v národní kompetenci proexportní politika, proto bude následně popsána.

4.5.1.1 Zahraniční politika ČR a SR před vstupem do EU

U obou zemí lze sledovat stejné kroky v provádění zahraniční politiky. Obě země se před vstupem do EU potýkají s převažujícím dovozem a zaměřují svoji zahraniční politiku především na jeho omezení. Využívají tarifní i netarifní nástroje. Cla však nebyla využívána dostatečně. Země neuměly prosazovat opatření při jednání s vyspělejšími zeměmi a ochrana vnitřního trhu byla nízká. Ekonomický účinek cla byl vytracen již od doby, kdy dovoz řídil monopol. Sazby byly tak nízké, že clo nemělo funkci regulace obchodu, ale sloužilo pouze jako vyjednávací prostředek. V zemích byla uplatňována obdobná celní politika a podobná opatření. Informace o zahraniční politice poskytuje v ČR především Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) a na Slovensku Ministerstvo hospodárstva (MH SR).

V ČR byly zavedeny některé ochranné nástroje. Např. antidumpingový zákon č. 152/1997 a zákon č. 62/2000 Sb. o některých opatřeních při vývozu nebo dovozu výrobků a o licenčním řízení. Opatřením bylo myšleno např. množstevní omezení, zákaz nebo sledování dovozu a vývozu či úpravy cel. Dalším nástrojem bylo protisubvenční opatření 36/2000 Sb. Byly také stanovena embarga např. letecké embargo na Afganistán nebo obchodní a letecké embargo na Irák.

Na Slovensku byly 1997 zavedeny dovozní depozity, ty byly brzy nahrazeny dovozními přírážkami, které měly krátkodobý vliv na obchodní bilanci. Dále v roce 1997 vznikly antidumpingová opatření, které tvořily tři zákony: Zákon o ochraně před dumpingem při dovozu výrobků, Zákon o ochranných opatřeních při dovozu, který umožňoval např. limitovat dovoz kvótami, a Zákon o subvencích a vyrovnávacích opatřeních, který měl zamezit dovoz podpořený zakázanými subvencemi. Došlo také ke zpřísnění certifikačních požadavků, to však způsobilo rozpad mnoha menších vývozců.

Na přelomu tisíciletí se na Slovensku znovu zavedla dovozní přírážka a redukovala se domácí poptávka po dovozech. ČR se začíná orientovat na podporu přílivu PZI a exportu. Na Slovensku byla podpora exportu neefektivní. Po rozdělení v roce 1993 většina institucí spadala pod ČR a SR tak musela budovat nové. Tyto nové instituce nebyly transparentní a nefungovaly správně. Od roku 2002 se Slovensko zaměřuje především na aktivity zaměřené na vytvoření příznivého prostředí a podmínek pro příliv PZI.

4.5.1.2 Proexportní politika ČR a SR

V ČR provádí MPO strategické proexportní koncepce, první vznikla již v roce 1997. Proexportní strategie 2006 – 2010 vytyčila prosazení ČR pomocí obchodu a investic, definovala prioritní trhy a země zvláštního významu. Zeměmi zvlášt-

ního významu byly stanoveny ty, se kterými ČR udržuje aktivní obchodní bilanci, tedy EU jako celek. Do zemí, které vykazují u ČR pasivní obchodní bilanci, bylo vždy těžké vyvážet, proto byla snaha podpořit vývoz aspoň u stanovených prioritních trhů a dále byly také jmenovány tzv. zájmové země. Současná strategie je založena na třech pilířích: rozvoji exportu, zpravodajství pro export a podpoře obchodních příležitostí. Skládá se z 12 projektů zaměřených na hlavní cíle, které jsou plněny pomocí konkrétních opatření.

V ČR je vybudována síť proexportních aktivit, které zde fungovaly vždy lépe než na Slovensku. Oblast podpory exportu zajišťuje agentura CzechTrade a podporu přílivu PZI zajišťuje agentura CzechInvest. Úvěrování vývozu zajišťuje v ČR Česká exportní banka (ČEB) a stát také poskytuje záruky na úvěry přes agenturu EGAP. Zastřešujícím orgánem při provádění proexportní politiky je v ČR MPO. Přesto však existují problémy při expanzi na zahraniční trhy a to na straně státu i samotných vývozců. Pro představu jsou tyto nedostatky uvedeny do tabulky.

Tab. 3 Problémy českých exportérů

Problémy českých exportérů při expanzi na zahraniční trhy	
Na straně státu	Na straně vývozců
duplicitní činnosti organizací, které poskytují služby vývozcům – je nutná lepší koordinace činností, informovanost a spolupráce institucí	české firmy nejsou pružné – pomalá komunikace se zahraničním partnerem
vymezení kompetencí ministerstev (MPO a MZV) je nejasné	nevhodně stanovená cena
nízká podpora exportu do zemí, které nejsou prioritní a mají zápornou OB	nedostačující jazyková připravenost
špatná image České republiky díky korupčním skandálům	kvalita propagačních materiálů – firmy se snaží ušetřit, propagace je nutná v jazyce a ceně země, kam chce firma vyvážet
neefektivní sociální systém a zhoršování vzdělávacích systémů	
stát není pružný při řešení problémů – je nutná lepší komunikace s podniky a vyšší flexibilita systému	nedůvěra a neúcta ke kupujícímu – vývozce musí být připraven jednat s odběrateli, přistoupit k podmínkám např. jakosti, být trpělivý
nedostačující statistické údaje – data za některé roky v časových řadách chybí a nelze tak provádět přesné dlouhodobé analýzy, chybné statistiky způsobují špatná rozhodnutí	
problémy se směnnými kurzy – posilování koruny vůči euru i dolaru je obtížně přijatelné pro vývozce, kteří suroviny nakupují v tuzemsku (nenakupují za cizí měny), pojištění proti výkyvům kurzů nelze využít pro všechny a je finančním nákladem, pro tyto exportéry je výhodné přijmout Euro	podcenění informací o tom, jak odběratel využívá výrobky českých firem – např. jen jako doplňkový prodej → nižší odbyt pro exportéry, než když si zvolí odběratele, u kterého výrobky tvoří hlavní prodej

Zdroj: Hospodářské noviny (www.ihned.cz), MPO

Proexportní politika SR

První strategická koncepce SR v oblasti podpory exportu vznikla v roce 2007 (Strategia exportné politiky na roky 2007 – 2013). Slovensko tak má proti ČR deset let zpoždění. Na tuto strategii navazuje současná Stratégia vonkajších ekonomických vzťahov (VEV) na obdobie 2014 – 2020. Důvodem tvorby strategie je poukázat na zvýšenou potřebu koordinace hospodářských politických aktivit. Součástí strategie jsou cíle a opatření v oblasti přílivu PZI. Hlavní vize jsou následující: posílení Slovenska jako respektovaného partnera v zahraničních vztazích a zařazení SR do světového hospodářství a aktivního členství v EU. Dalším důležitým cílem je vybudování ekonomických vztahů, které přispějí k zvýšení stupně rozvoje a životní úrovně. Slovensko se obdobně jako ČR zabývá podporou preferovaných teritorií vývozu. Strategie definuje krajiny mimořádného významu a krajiny s vysokým potenciálem růstu.

Co se týče institucí provádějících proexportní politiku, v SR zajišťuje úvěrování vývozu i státní záruky Eximbanka. V roce 2001 vznikla agentura pro rozvoj investic a obchodu SARIO, která slučuje oblast podpory exportu i přílivu PZI. Dalšími důležitými orgány jsou Rada vlády na podporu exportu a investic a Národní Agentura pro rozvoj MSP. Zastřešujícím orgánem je MHSR. Slovensko se také potýká s problémy v podpoře a realizaci vývozu. Tyto problémy, kterým musí čelit, jsou shrnuty přehledně v tabulce.

Tab. 4 Problémy Slovenských exportérů

Problémy slovenských exportérů při expanzi na zahraniční trhy	
Problémy SR typické i pro ČR	Problémy SR
špatný přístup k odbornému vzdělávání a zhoršování vzdělávacího systému	pro vstup na vzdálenější trhy není dostatečný kapitál
neefektivní sociální systém	špatný přístup k zahraničním distribučním cestám
jazyková nepřipravenost	tzv. „odliv mozků na západ“
špatná úroveň managementu	nedostačující zastoupení personálu v zahraničí
nízký podíl MSP na celkové inovační angažovanosti	špatný přístup k finančním zdrojům s cílem expanze na zahraniční trhy
vysoké finanční nároky pro plnění evropských technických standardů	nedostačující informovanost o vzdálených trzích, zákaznicích a odlišné legislativě

Zdroj: strategie VEV

Komparace proexportních politik ČR s SR

Hlavním problémem České republiky v proexportní politice jsou kompetenční spory mezi MPO a Ministerstvem zahraničních věcí (MZV). Na Slovensku je řízení ekonomické diplomacie sjednocené a plně přešlo z Ministerstva hospodářství na Ministerstvo zahraničních věcí a ekonomických záležitostí (MZVaEZ). Vzájemné vztahy MH a MZVaEZ spojuje Rada vlády pro podporu exportu a investic. Spory mezi úředníky MPO a MZV v ČR existují nejen v řízení proexportních aktivit, ale také vznikají spory o rozhodující slovo při reprezentaci republiky v zahraničí. K napravení těchto výrazných nedostatků byla podepsána dohoda mezi MPO a MZV, která stanovuje, že v rámci ekonomické diplomacie bude mít v první řadě pravomoc jednat MZV. Slovensko tedy řízení ekonomické diplomacie zvládá mnohem lépe.

Obě země se potýkají s problémy vstupu podniků na zahraniční trh. Jsou to problémy obdobné, jako je například jazyková nepřipravenost, zhoršující se systém vzdělávání nebo špatná propagace na zahraničních trzích. ČR má, vedle již zmíněných kompetenčních problémů, oproti Slovensku značně horší image způsobenou různými skandály a firmy jsou nepružné. Oproti Slovensku však ČR nemá problém se zastoupením personálu v zahraničí, má poměrně dobře vybudované zahraniční distribuční cesty a poskytuje značně lepší informace o zahraničních trzích.

V České republice je oddělena úvěrová činnost, kterou provádí ČEB od pojištění, která je v rukou EGAP. Na Slovensku obě činnosti zajišťuje Eximbanka. Tím vzniká lepší provázanost služeb, jsou ušetřeny náklady a především také administrativní výdaje pro klienty.

Stejně tak činnosti CzechTrade a CzechInvest vykonává v SR sjednocené jedna instituce – SARIO. Jen agentura CzechTrade má v zahraničí 48 kanceláří ke konci roku 2014, zatímco SARIO stále nesahá ani na desítku zahraničních zastoupení. To je v porovnání velice mizerné a Slovensko tak stále výrazně zůstává v proexportních a propagačních aktivitách oproti České republice a projevuje se zde problém nedostačujícího zastoupení personálu v zahraničí. Dalším výrazným nedostatkem SARIO je nesoulad právě mezi v ČR oddělenými činnostmi, podporou exportu a podporou přílivu PZI. Tyto dvě oblasti jsou odlišné a mají různý sortiment služeb a odlišné klienty. V SARIO dochází k přerozdělování finančních prostředků mezi těmito oblastmi na úkor proexportních aktivit. Podpora exportu je totiž v agentuře jen okrajovou záležitostí, což se významně odráží i na úrovni poskytovaných služeb. SARIO navíc nezvládá plnohodnotně zajistit ani informace o trzích. ČR jde Slovensku skvělým příkladem, jak shro-

mažďovat informace na jednom místě, logicky uspořádané a neustále aktualizované, což prokazuje portál www.businessinfo.cz administrovaný přímo agenturou CzechTrade.

Proexportní politika ČR jeví jako systematičtější a strukturovanější a to jak v oblasti poskytování informačních, poradenských a vzdělávacích služeb, tak v oblasti financování, pojišťování úvěrů i v oblasti administrace, implementace a plnění cílů. Stav slovenské podpory exportu je dán dle mého názoru nezkušenostmi a poměrně krátce působícími institucemi. To souvisí s historickým vývojem zemí, kdy po rozdělení ČSSR většina institucí připadá ČR a Slovensko tak musí budovat vlastní institucionální rámec. ČR má oproti Slovensku desetiletý náskok, který je značně vidět v kvalitě koncepce. Současnou strategii má ČR stručně a věcně vypracovanou, ve slovenské strategii lze najít nedostatky jako např. chybějící analýza současného stavu podpory exportu. Vyšší úroveň proexportních aktivit v ČR je potenciálně další příčinou lepších výsledků obchodní bilance oproti Slovensku, pozdější zaměření SR na tuto oblast může mít vliv i na zpožděné dosažení kladného salda.

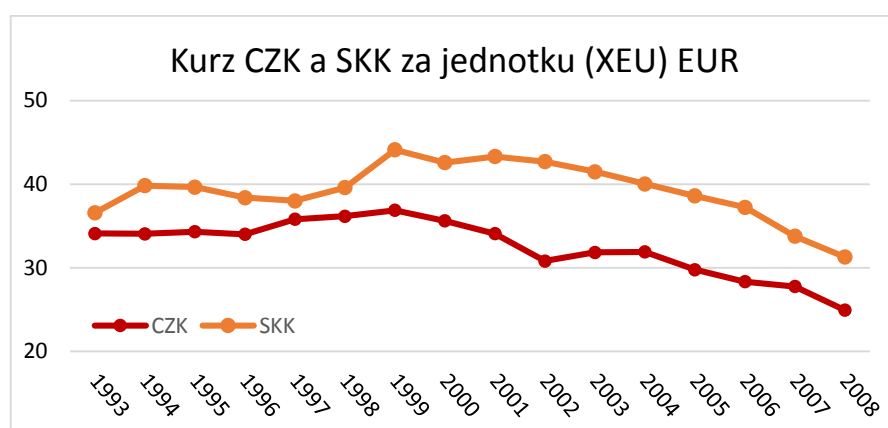
4.5.2 Kurzová politika

Před vstupem sledovaných zemí do EU je jejich kurzová politika velmi obdobná, historii a informace o provádění kurzové politiky popisují národní banky detailně na svých portálech. Na Slovensku dochází v podstatě ke stejnému vývoji jako v ČR, případně jen s určitým nepatrným zpožděním. Kurz České i Slovenské koruny navázal na režim československé koruny. Byl tedy fixní vůči měnovému koši a pohyboval se v ČR i SR ve fluktuálním pásmu $\pm 0,5$ %. Udržení stability měny v tomto pásmu bylo obtížné zejména pro Slovensko, kde se již zpočátku projevovala devalvační očekávání, rostl import a poptávka po cizí měně a došlo k poklesu devizových rezerv. Již v červenci 1993 dochází k devalvaci Slovenské koruny 10 % oproti volně směnitelným měnám. V roce 1994 Slovensko upravuje fluktuální pásmo na $\pm 1,5$ %. V letech 1994 a 1995 dochází ve sledovaných zemích k růstu devizových rezerv a zahraničního kapitálu, jsou tak splněny předpoklady pro zrušení režimu vnitřní konvertibility a od 1. 10. 1995 obě země přecházejí do režimu vnější směnitelnosti.

V roce 1996 dochází v obou zemích k výraznému prohloubení deficitu OB. Slovensko opět rozšiřuje fluktuální pásmo na ± 3 %, zpomaluje se růst devizových rezerv a dochází k zhodnocení kurzu SK a tím i ke ztrátě cenové konkurenceschopnosti. V tomto roce přistupuje i ČR poprvé k rozšíření fluktuálního pásma na $\pm 7,5$ %. Příliv kapitálu do ČR se snížil, ale deficit výkonové bilance rostl. ČR tak směřuje do měnové krize. Domácí úrokové sazby byly vyšší než za-

hraniční, což v kombinaci s fixním kurzem zaručujícím stabilitu bylo velmi příznivé pro zahraniční investice do korunových aktiv. ČR je tak vystavena útoku spekulativního kapitálu. ČNB intervenovala celkem až do výše 1/6 devizových rezerv, fixní kurz se jí však nepodařilo udržet a v roce 1997 přešla na floating. Slovensko v roce 1997 opět rozšiřuje flukтуаční pásmo na $\pm 7\%$, také se potýká s útokem spekulativního kapitálu na Slovenskou korunu a k 1. 10. 1998 také přechází na plovoucí kurz. V roce 1999 vzniklo Euro v elektronické podobě a stalo se tak referenční měnou pro ČR i SR. Po přelomu tisíciletí dochází k dlouhodobé apreciaci korun obou zemí. Vývoj kurzů je zobrazen v následném grafu.

Obr. 10 Průměrný roční kurz České a Slovenské koruny k Euru

Zdroj: ČNB a NBS

V grafu lze spatřit jednoznačný trend u obou zemí a to zhodnocování České i Slovenské koruny. Po celou dobu existence měn je Česká koruna vůči Euru silnější. Obě země udržují vcelku stabilní kurz, nedochází k vyšším výkyvům. Před vznikem Eura (1999) je kurz vyjádřen k evropské měnové jednotce ECU. Kurzy obou měn zhodnocují i k dolaru.

Po vstupu do EU Slovensko usiluje o vstup do Eurozóny. Považuje přijetí Eura za záruku stability. Důvěra ve slovenskou korunu byla narušena již v roce 1993, kdy SKK devalvovala 10 % oproti CZK, původní kurz byl 1:1. Další narušení důvěry přineslo 18% oslabení v souvislosti se zavedením plovajícího kurzu v roce 1998. K 28. 11. 2005 vstupuje Slovensko do systému ERM II. Přechází tak opět na fixní kurz. Centrální parita je stanovena na 38,455 Sk. Slovenská koruna však nadále zhodnocuje a parita je dvakrát upravována na konečných 30,126 SK/EUR v roce 2008. Tento rok je také posledním, kdy Slovenská republika samostatně provádí měnovou politiku. Po vstupu do Eurozóny k 1.1.2009 připadá tato činnost ECB. Rozhodným obdobím pro vstup Slovenska do Eurozóny byl březen 2008. Slovensko kritéria splnilo.

Tab. 5 Plnění Maastrichtských kritérií v SR v rozhodném období

Kritérium	Hodnota	SR březen 2008
Veřejný deficit % HDP	-3	-2,2
Veřejný dluh % HDP	60	29,4
Míra inflace %	3,2	2,2
Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb %	6,5	4,5
Členství v ERM II	dva roky	od 28. 11. 2005

Zdroj: NBS

Vstupem do Eurozóny se Slovensko jeví jako stabilnější, ČR však k přijetí Eura nemá tak pozitivní vztah a proto vstup do systému ERM II odkládá. Schopnost plnění ostatních kritérií v ČR zobrazuje následující tabulka.

Tab. 6 Soulad ČR s Eurozónou

Rok	Veřejný dluh % HDP		Veřejný deficit % HDP		Míra inflace %		Úrokové sazby %	
	hodnota	ČR	hodnota	ČR	hodnota	ČR	hodnota	ČR
2005	60	29,8	-3	-3,6	2,5	1,6	5,4	3,5
2006	60	29,6	-3	-2,7	2,9	2,1	6,2	3,8
2007	60	29	-3	-0,7	2,8	3	6,4	4,3
2008	60	28,7	-3	-2,2	4,1	6,3	6,2	4,6
2009	60	34,3	-3	-5,8	1,5	0,6	5,9	4,8
2010	60	37,6	-3	-4,8	2,4	1,2	6	4,2
2011	60	41	-3	-2,9	3,1	2,1	5,3	3,7
2012	60	44,7	-3	-4	3,1	3,5	5,1	2,8
2013	60	45,2	-3	-1,3	1,8	1,4	6,4	2,1
2014	60	42,7	-3	-1,9	1,3	0,4	3,8	1,6

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

Česká republika v roce 2008 oproti Slovensku nebyla připravena přijmout Euro. Stejně tak jako v minulém roce nespĺňovala kritérium míry inflace. V následujících dvou letech (2009, 2010) má ČR problém se splněním kritéria veřejného deficitu pod -3 % HDP. Od roku 2011 lze konstatovat, že ČR je připravena přijmout Euro (s výjimkou výsledků v roce 2012). Udržovat stabilní kurz bez větších výkyvů ČR nedělá problém, to znázorňuje i graf uvedený výše. Stále však nevstoupila do systému ERM II.

Přijetí Eura na Slovensku se výrazněji projevuje v rozdílném dopadu světové krize. Světová krize implikovala v roce 2009 výrazný propad HDP a zahraniční poptávky. V zemích s fixním kurzem byl dle Eurostatu zaznamenán mnohem vyšší propad HDP, navíc fixní kurz nemohl znehodnotit a zlevnit tak domácí zboží na zahraničních trzích. Pohyblivý kurz za těchto podmínek znehodnotil a tlumil tak propad zahraniční poptávky. Vlivem pohyblivému kurzu tak dle

Eurostatu ČR zaznamenala v roce 2009 propad exportu ve výši -10,9 %, zatímco Slovensko se potýkalo s propadem exportu ve výši -16,3 %. Země s flexibilním kurzem také měly po dopadu krize nižší problémy na trhu práce. Důkazem jsou statistiky Eurostatu, Česká a Slovenská republika jsou porovnány v následující tabulce.

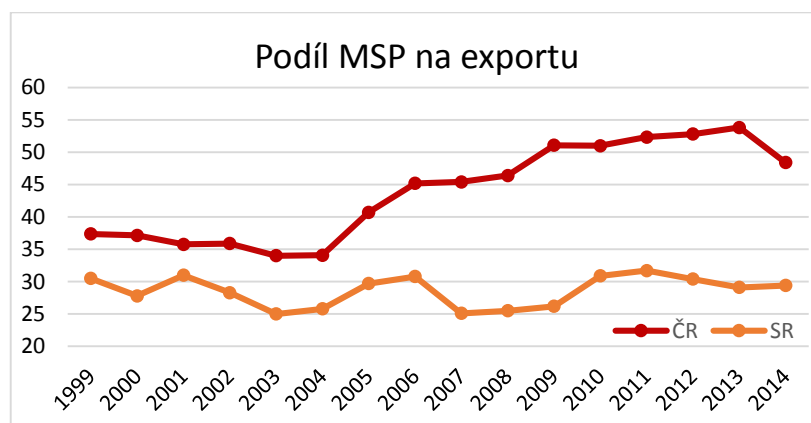
Tab. 7 Nezaměstnanost ČR a SR v procentech

Rok		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obecná nezaměstnanost	ČR	6,7	7,3	6,7	7	7	6,1
	SR	12,1	14,4	13,5	14	14,2	13,2
Dlouhodobá nezaměstnanost	ČR	2	3	2,7	3	3	2,7
	SR	6,5	9,3	9,3	9,4	10	9,3

Zdroj: ČSÚ a SÚ SR

Slovenské podniky mají díky přijetí Eura výhodu oproti České republice při expanzi na zahraniční trhy. Zhodnocování České koruny je nepříjemným jevem pro České vývozce, kteří nenakupují za cizí měnu. Přitom ale podíl MSP na Českém vývoze představuje 48,4 % v roce 2014 a 53,8 % v předcházejícím roce. V SR je podíl MSP na vývoze 29,4 % v roce 2014 přičemž maximální hodnota, které podíl v minulých letech dosahuje je 31,7 %. Je tedy patrné, že pro zvýšení podílu MSP na exportu je důležitějším faktorem, než je přijetí eura, jeho správná podpora a dobře provedené proexportní aktivity. Účast MSP na exportu vyjadřuje následující graf a odráží tak opět vyšší kvalitu proexportní politiky ČR.

Obr. 11 Podíl MSP na exportu v procentech

Zdroj: SBA na základě údajů SÚ SR, vlastní výpočet dle ČSÚ

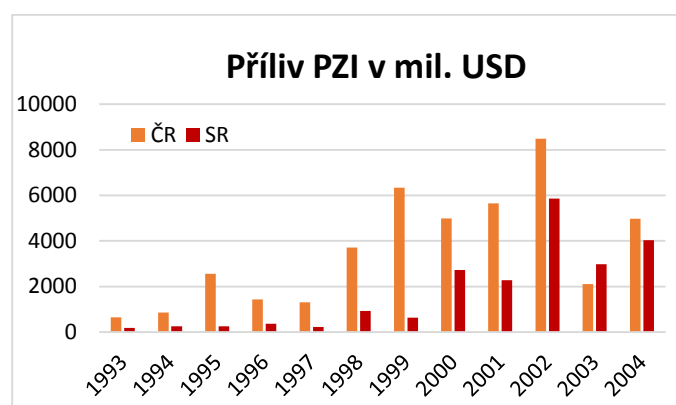
Slovenská koruna byla v podstatě od počátku po rozdělení slabší oproti koruně české. Už v roce 1993 devaluje 10 %. Česká republika drží stabilnější kurz, flukuační pásmo udržuje až do roku 1996, zatímco Slovensko již dvakrát pásmo

rozšířilo. Slovensko se od vstupu do EU připravuje i na vstup do Eurozóny. Je proto dříve připravené přijmout Euro než ČR. Ta se snaží vstup do Eurozóny oddálit. Dopady světové krize jsou na Slovensku díky přijetí Eura horší. Euro znamená pro Slovensko fixní kurz a ten je příčinou mnohem vyššího propadu exportu SR v roce 2009. Propad exportu a další makroekonomické problémy způsobené právě nepohyblivým kurzem ovlivnily objem slovenského zahraničního obchodu a jeho saldo a dají se považovat za významnou příčinu odlišného vývoje sledovaných zemí. Další potenciální příčinou záporné bilance SR do roku 2012 a celkově nižšího pokrytí dovozu vývozem v současné době, může být nižší podíl MSP na vývozu. Především v letech 2007 – 2009.

4.5.3 Přímé zahraniční investice

Příliv PZI dle teoretických východisek přináší očekávaný nárůst exportu. Záleží však také na tom, do jakého odvětví investice přitékají. Nejlepšího salda obchodní bilance totiž dosahují zahraniční podniky ve zpracovatelském průmyslu. Zprvu je pro tyto podniky typická dovozní náročnost (technologie, složité stroje), poté se ale významně podílejí na vývozu země. Zpracovatelské podniky tvoří v ČR dle statistik ČSÚ cca 85 % z vývozu všech podniků pod zahraniční kontrolou. Pozitivní vliv na saldo OB má také aktivní zušlechťovací styk. Tuto činnost v ČR před vstupem do EU prováděly převážně jen právě zpracovatelské podniky pod zahraniční kontrolou a ty se také stále podílejí více než polovinou. Příliv PZI do ČR a SR je pro srovnání uveden v dolarech v následujícím grafu.

Obr. 12 Příliv PZI do ČR a SR v mil. USD

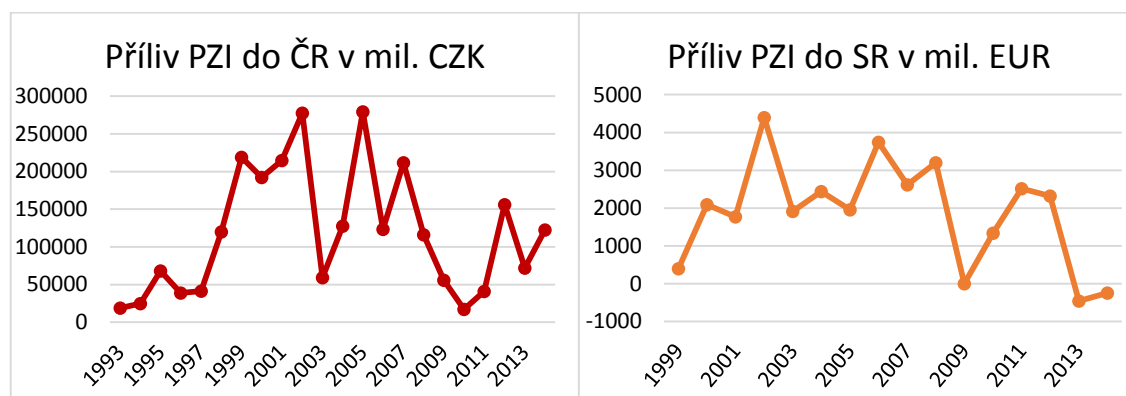

Zdroj: UNCTAD

Na Slovensku až po rok 2000 příliv PZI v porovnání s ČR výrazně zaostává, výše přílivu je průměrně více jak pětinasobně menší. Investice zpočátku sledovaného období směřují hlavně do bankovního sektoru. Slovensko mělo navíc, jak již by-

lo zmíněno, hůře strukturované výrobní kapacity než ČR, rozvoj nefinančního sektoru se tedy projevuje výrazněji až v letech 2003 – 2007 především v průmyslu, stavebnictví a službách, což má také vliv na pomalejší zlepšování salda OB na Slovensku. Přesnější údaje o přílivu PZI poskytují národní banky.

Obr. 13 Příliv PZI do ČR (mil. Kč) a do SR (mil. Eur)

Zdroj: ČNB, NBS

Ani u jedné ze sledovaných zemí nepřevažuje určitý vývojový trend, což je ovlivněno stupněm a silou privatizace. V roce 1998 dochází k více jak stoprocentnímu nárůstu přílivu PZI v ČR, k tomu pravděpodobně přispělo usnesení vlády č. 298/1998 o investičních pobídkách, kde byl stanoven jejich základní rámec. Na Slovensku impuls k liberalizaci těchto podmínek přichází až po roce 2000 (zákon č. 565/2001), zdržení vlády k podpoře přílivu PZI tak má za následek jeho pozdější nárůst.

V roce 2002 – 2003 se v ČR výrazně zlepšuje OB podniků pod zahraniční kontrolou (ČSÚ). V roce 2003 tvoří vývoz podniků pod zahraniční kontrolou 53 % z celkového exportu, v roce 1999 představoval podíl 43 %. Zvýšil se také podíl dovozu těchto podniků, na celkovém importu se v roce 2003 podílejí 47 %, v roce 1999 byl podíl 41 %. Nárůst na podílu celkového vývozu je tedy u zahraničních podniků značně vyšší než nárůst na podílu celkového dovozu do země. Saldo OB ČR se zlepšuje a tento trend pokračuje i v následujících letech.

Příliv PZI a jeho struktura rozhodně pomohla ČR k dosažení aktivní OB. Na Slovensku průměrně méně investic směřuje zpočátku do zpracovatelského průmyslu a výrazný nárůst přílivu PZI je oproti ČR velmi opožděný, to lze považovat za jednu z hlavních příčin pozdějšího dosažení aktivního salda OB. Slovensko navíc dosahuje záporných hodnot přílivu PZI v letech 2009, 2013 a 2014. To může být i potenciální příčinou poměrně stabilní hodnoty salda v posledních letech, zatímco v ČR saldo zaznamenává růst. Pokud Slovensko nevytvoří nové příležitosti pro vstup investorů na domácí trh, je možné, že saldo začne klesat.

4.5.4 Komparativní a konkurenční výhody

Česká republika má rozmanitou přírodní strukturu. Najdeme zde lesy, rybníky, jezera, řeky, údolí, hory i nížiny. To je klíčovým faktorem pro rozvoj zahraničního ale i domácího cestovního ruchu. V ČR je také vysoká atraktivita kulturních a archeologických památek a bohatý výskyt minerálních pramenů, což podněcuje rozvoj lázeňství. Portál pro podnikání www.businessinfo.cz také uvádí, že ČR má výhodnou tranzitivní polohu a hustou železniční síť. Co se týče ekonomických podmínek, Česká republika vyniká kvalifikovanou pracovní silou, která je daná vysokou vzdělaností, za poměrně nízké mzdové a platové náklady. ČR má také svou určitou úroveň zprůmyslnění.

Slovensko má obdobně jako ČR nízké mzdové náklady a kvalifikovanou pracovní sílu. Podle portálu www.euroekonom.cz podniky vynikají technickou znalostí a výbornou znalostí domácího trhu. Velmi dobrá je také znalost spotřebitelů v oblasti bývalého socialistického bloku, což Slovensko podněcuje k větší spolupráci s těmito krajinami. Slovenská republika má oproti zahraničí výhodné ceny výrobků, což určuje zemi určitou úroveň cenové konkurenceschopnosti. V určité míře, je však tato cena doprovázena i horší kvalitou výrobků. Z přírodního hlediska má Slovensko oproti České republice vyšší hory, které lákají k turistice a zvýšení cestovního ruchu a to i v zimních obdobích, kdy zde fungují lyžařská střediska s moderními lanovkami a službami např. v oblasti wellness. Slovensko na rozdíl od České republiky disponuje poněkud nepříznivou infrastrukturou a špatnou funkcí logistiky. Úroveň zprůmyslnění a technický stav zde také oproti ČR zaostává.

U obou zemí lze spatřit obdobné konkurenční nevýhody, kterými jsou především malá rozloha, počet obyvatel (malé množství pracovní síly) a malé množství nerostných surovin, klima mírného pásu ovlivňující zemědělskou produkci, nízká konkurenceschopnost výrobků v zahraničí, nedostatky v právní disciplíně a daňové zatížení. Problém Českých výrobců je mimo jiné také, jak uvádí portál epod.cz, v marketingu a „umění se prodat“. Na Slovensku dle mého názoru je situace podobná. Naopak nejsilnější konkurenční výhodou obou zemí je poměrně kvalifikovaná pracovní síla za levné náklady.

Co se týče konkurenceschopnosti, jsou tedy země poměrně na stejné úrovni a tento faktor nehraje roli, neboť neurčuje odlišný vývoj zahraničního obchodu. Slovensko oproti ČR méně prosazuje svoje komparativní výhody, to může mít vliv na horší saldo obchodu. Jednotlivé komparativní výhody zemí způsobují spíše drobné odlišnosti v komoditní a případně teritoriální struktuře, které již byly uvedeny. Lepší logistiku a zprůmyslnění lze považovat jako příčinu nepodstatně vyššího zaměření ČR na průmyslové a chemické výrobky. Lepší orientace

na východních trzích bývalého socialistického bloku je příčinou vyššího podílu těchto zemí na celkového obratu zahraničního obchodu Slovenska.

4.5.5 Shrnutí analyzovaných faktorů

Po provedení analýzy struktury ZO zemí, tedy nebyly nalezeny žádné významné odlišnosti. Za hlavní rozdíl ve vývoji ZO lze považovat saldo obchodní bilance zemí, jeho výši a především dobu dosažení jeho kladné hodnoty. Kvalitativní analýzou klíčových faktorů byly zjištěny potenciální příčiny tohoto rozdílu.

Česká republika dosahuje vyšších hodnot salda obchodní bilance díky pokročilejší úrovni proexportních aktivit, konkrétně díky lepšímu fungování institucí pro podporu exportu, vyššímu zastoupení kanceláří a personálu v zahraničí a daleko kvalitnější informovanosti o teritoriích a možnostech pro vývozce. Lepším hodnotám salda v Česku také přispívá vyšší podíl malého a středního podnikání na vývozu.

Příčinou horšího vývoje v SR může být také fixní kurz, ke kterému SR přistupuje již koncem roku 2005, v podstatě v období, kdy ČR poprvé za sledované období dosahuje kladné obchodní bilance. Zatímco flexibilní kurz se přizpůsobuje a tlumí tak dopady na ekonomiku v období krize, Slovensko se oproti Česku potýká s vyššími makroekonomickými problémy, s nižším výkonem ekonomiky a tedy i horším saldem.

Pravděpodobně nejpodstatnější příčinou vývoje obchodní bilance zemí je příliv zahraničních investic. Zvyšování stavu PZI podstatně ovlivňuje výkonnost ekonomiky a díky vývozní orientaci těchto podniků je klíčové pro kladné hodnoty salda. Prudké zvýšení přílivu PZI přichází na Slovensku později, v důsledku pozdější reakce vlády na liberalizaci investičních pobídek, navíc zpočátku sledovaného období nemá zrovna příznivou strukturu pro zvýšení vývozu. Změna výrobní struktury nejen zahraničních podniků byla pro Slovensko nevyhnutelná a potenciálně také oddálila dosažení kladného salda. V posledních dvou sledovaných letech 2013 a 2014 navíc dosahuje příliv PZI na Slovensku záporných hodnot, což může způsobovat menší schopnost krytí dovozu vývozem oproti ČR. Slovensko by mělo udržovat PZI aspoň v kladných hodnotách, aby nedocházelo ke zhoršování teď vcelku příznivého salda obchodní bilance.

Komparativní a konkurenční výhody nemají podstatný vliv na vývoj obchodní bilance, zato vysvětlují příčiny v drobných odlišnostech komoditní a teritoriální strukturu zemí. Česká republika dosahuje lepšího zprůmyslnění země, což se v komoditní struktuře odráží na vyšším podílu vývozu průmyslných a chemických výrobků. Co se strojího průmyslu týče, Česku sice po rozdělení zůstaly rozvinuté výrobní kapacity, Slovensko však tento nedostatek rychle na-

pravilo, zaměřilo se na strukturalizaci svých kapacit a dnes již vyváží patrně větší podíl těchto výrobků z celkového vývozu oproti Česku. Slovensko se také lépe orientuje v zemích východního bloku a celkový obchod s těmito zeměmi na Slovensku tvoří větší podíl než je tomu v ČR.

4.6 Kvantifikace vlivu vybraných faktorů pomocí regresní analýzy

Vybrané klíčové faktory již byly detailně analyzovány. V této kapitole budou další faktory způsobující příčiny vývoje ZO podrobeny regresní analýze za účelem zjištění jejich váhy. Pro regresní analýzu byly vybrány některé již zmiňované faktory, které mají vliv na obrat a saldo ZO. Regrese bude využita pouze jako nástroj ke kvantifikaci a srovnání vlivu vybraných faktorů, kde závislou proměnnou je vždy saldo ZO v procentním vyjádření, tedy pokrytí dovozu vývozem.

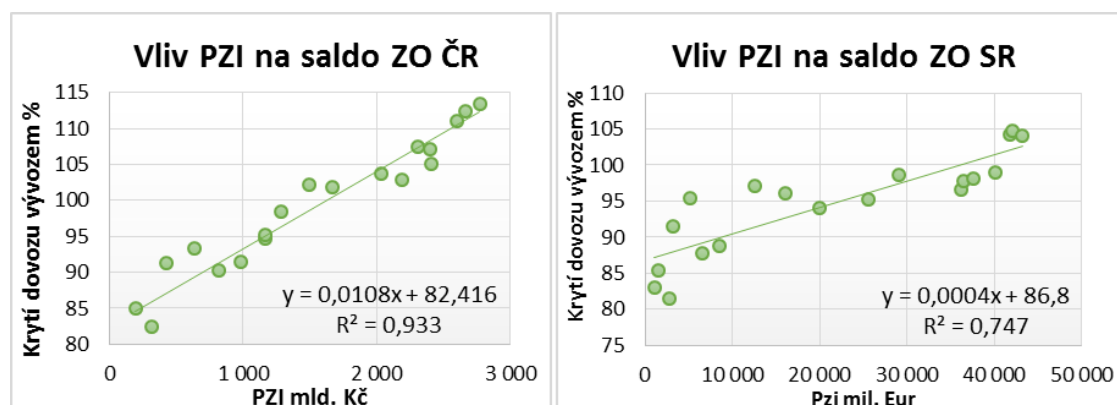
U všech faktorů byla zvolena lineární funkční forma, protože se předpokládá přímý růst či pokles závislé veličiny, při růstu či poklesu nezávislé proměnné. Funkční forma byla také vybrána na základě zobrazení XY bodového grafu závislé veličiny a determinujících faktorů. Každý faktor je zkoumán samostatně pomocí jednoduché lineární regrese za účelem srovnání síly vlivu s ostatními determinanty na vysvětlovanou proměnnou. Vliv je pro srovnání zobrazen v XY bodovém grafu, je popsána základní regresní statistika s vyhodnocením významnosti modelů a parametrů pomocí p-hodnot a je vyčíslena regresní rovnice. Následně je provedena ekonometrická verifikace pomocí testů zkoumajících splnění předpokladů klasického lineárního regresního modelu.

Pro regresní analýzu byly vybrány dle teoretických východisek následující faktory: výše (stav) přímých zahraničních investic, změny kurzu, výše hrubých národních úspor, míra inflace a vývoj HDP. V případě ČR bylo provedeno 20 pozorování od roku 1995 do roku 2014 a v případě SR 19 pozorování v letech 1996 – 2014. Údaje pro tyto roky, ze kterých regresní analýza vychází, jsou uvedeny včetně zdrojů v příloze F.

4.6.1 Vliv přímých zahraničních investic

První je vyčíslen vliv přímých zahraničních investic. Konkrétně jejich stav vždy k 31.12. Jen údaje o přílivu za daný rok nejsou vypovídající, podniky pod zahraniční kontrolou mají vliv na zahraniční obchod země neustále v dalších letech od vzniku. Příznivý vliv PZI na vývoz byl již popsán. Při zvyšujících se investicích předpokládáme nárůst vývozu (může růst i dovoz, ale značně v menší míře), bude se tedy zlepšovat krytí dovozu vývozem a očekává se kladný koeficient β_1 .

Obr. 14 Zobrazení vlivu PZI na saldo pomocí regrese

Zdroj: vlastní zpracování

Po provedení regrese lze v grafu spatřit, že v případě ČR hodnoty krásně kopírují regresní přímku. Stav přímých zahraničních investic v ČR velmi silně ovlivňuje schopnost pokrytí dovozu vývozem. Regresní rovnici lze interpretovat na příkladu ČR, kde je koeficient β_1 regresní rovnice roven 0,0108 a koeficient β_0 je 82,416. Pokud tedy vynásobíme hodnotu PZI v daném roce 0,0108 a následně přičteme 82,416, dostaneme příslušnou hodnotu krytí dovozu vývozem v procentech. Důležité regresní statistiky jsou shrnuty v následující tabulce.

Tab. 8 Regresní statistiky pro model s proměnnou PZI

Regresní statistiky	R^2	R^2_{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	PZI	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,9330	0,9293	20	1,97E-23	5,18E-12	< 9,96; 84,87>	<93E-04; 122E-04>
SR	0,7470	0,7320	19	1,27E-21	1,84E-06	<83,95; 89,75>	<2,6E-04; 4,7E-04>

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšší závislost salda na PZI je prokázána v ČR. Hodnota koeficientu R^2 je skoro 0,933, což znamená, že model vysvětluje schopnost pokrýt dovoz vývozem z 93,3 % vývojem PZI. Na Slovensku je tato schopnost dána vlivem PZI na 74,7 %. Na 25,3 % je tedy schopnost krytí dovozu vývozem popsána dalšími např. nevyčíslitelnými vlivy. Lepší zhodnocení modelu nám umožňuje koeficient R^2_{adj} . I ten je pro Slovensko nižší.

P-hodnota parametrů v tabulce slouží k vyhodnocení t-testu, který určuje statistickou významnost veličin. Pokud je P-hodnota nižší než stanovená hladina významnosti α , tedy 0,05, zamítá se nulová hypotéza o nevýznamnosti parametrů a ty jsou tudíž pro model významné. V tomto případě oba parametry jsou významné, neboť matematický zápis čísla s hodnotou E na záporný exponent vyjadřuje číslo velmi blízké nule (s několika desetinnými místy), tudíž nižší než

0,05. Protože ve všech sestavených modelech jsou jen dva parametry a tedy jen jedna nezávislá veličina, t-test průkaznosti směrnice regresní přímky je ekvivalentní s F-testem průkaznosti modelu a p-hodnoty jsou naprosto shodné. Pokud je tedy zamítnuta nulová hypotéza o nevýznamnosti koeficientu β_1 je průkazný i model. Intervalové odhady koeficientů nesmí obsahovat nulu, aby bylo zaručeno, že daný koeficient není nulový. To je také dodrženo.

Pro testování předpokladů klasického lineárního regresního modelu byly využity následující testy, které jsou i s výsledky uvedeny v tabulce.

Tab. 9 Ekonometrická verifikace modelu s proměnou PZI

Test	Stanovení nulové hypotézy	P-hodnota		α	Výsledek - Hypotéza H0:	
		ČR	SR		ČR	SR
LM test	funkční forma je správná	0,350	0,539	0,05	nezamítá se	nezamítá se
RESET test	model je správně specifikován	0,391	0,577	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Whiteův test	homoskedasticita chybového členu	0,073	0,213	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Ljung - Box test	sériová korelace neidentifikována	0,169	0,537	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Chí-kvadrát test	normální rozdělení chybového členu	0,912	0,667	0,05	nezamítá se	nezamítá se

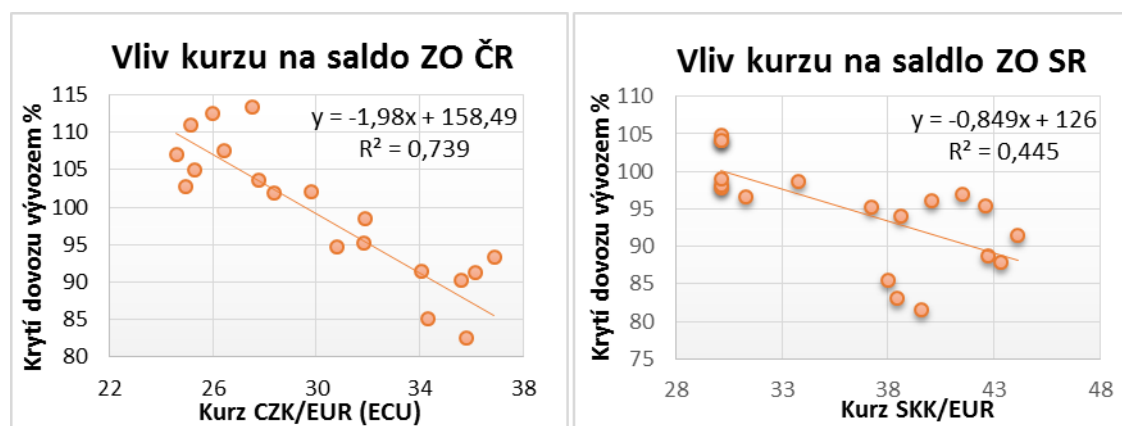
Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky vyplývá, že žádná z P-hodnot není nižší než stanovaná hladina α a žádná ze stanovených nulových hypotéz se proto nezamítá. Funkční forma byla tedy zvolena správně, model je správně specifikován, v modelu se nevyskytuje heteroskedasticita ani autokorelace chybového členu a tento člen má normální rozdělení. Model splňuje všechny předpoklady klasického lineárního regresního modelu.

4.6.2 Vliv kurzu

Dalším testovaným vlivem je posun kurzu. Vycházíme z předpokladu, že pokles kurzu zdražuje vývozy a zároveň zlevňuje dovozy. V nominálním vyjádření by se tedy mělo saldo při poklesu kurzu zlepšovat. Při růstu kurzu tedy bude horší krytí dovozu vývozem, odhaduje se pasivní koeficient β_1 . Regrese je následně graficky zobrazena.

Obr. 15 Zobrazení vlivu kurzu na saldo pomocí regrese

Zdroj: vlastní zpracování

Vliv kurzu na saldo je značně vyšší v ČR. Chováním kurzu se vysvětluje krytí dovozu vývozem na 73,9 %. V případě Slovenska je nižší úroveň závislosti způsobena třemi odskočenými hodnotami ve spodní části grafu. Tyto hodnoty jsou z let 1996-1998. Pokud bychom tyto roky pominuli a provedli pouze 16 pozorování od roku 1999, model by již vysvětloval změnu salda až z 65 % změnami kurzu v SR. Následně jsou uvedeny tabulky se statistikami a výslednými testy.

Tab. 10 Regresní statistiky pro model s proměnnou kurz

Regresní statistiky	R ²	R ² _{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	Kurz	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,7392	0,7247	20	3,13E-13	1,18E-06	<140,6; 176,3>	<-2,56; -1,40>
SR	0,4452	0,4126	19	3,63E-11	0,00180	<107,8; 143,5>	<-1,33; -0,36>

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 11 Ekonometrická verifikace modelu s proměnou kurz

Test	Stanovení nulové hypotézy	P-hodnota		α	Výsledek - Hypotéza H0:	
		ČR	SR		ČR	SR
LM test	funkční forma je správná	0,8679	0,0719	0,05	nezamítá se	nezamítá se
RESET test	model je správně specifikován	0,8800	0,0886	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Whiteův test	homoskedasticita chybového členu	0,5855	0,1079	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Ljung - Box test	sériová korelece neidentifikována	0,0362	0,0263	0,01	nezamítá se	nezamítá se
Chí-kvadrát test	normální rozdělení chybového členu	0,5787	0,1721	0,05	nezamítá se	nezamítá se

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnoty t-testu uvedené v tabulce 10 jsou nižší než stanovená hladina významnosti α , parametry i model jsou tedy statisticky průkazné. Žádný

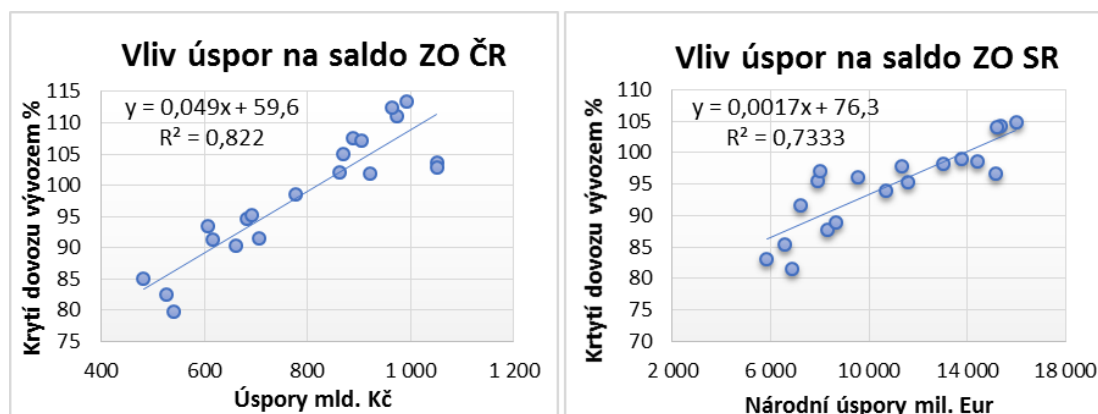
z intervalů pro odhad koeficientů nezahrnuje nulu, nehrozí tedy, že by mohl některý z nich nabýt nulovou hodnotu.

Tabulka 11 zobrazuje, že nebyla zamítnuté nulové hypotézy. Model má správnou funkční formu a je správně specifikován. Je prokázána homoskedasticita chybového členu a ten má normální rozdělení. Ljungův – Boxův test však prokázal, že na stanovené hladině $\alpha = 0,05$ se v modelech ČR i SR pravděpodobně vyskytuje autokorelace chybového členu. Pokud však uvažujeme hladinu významnosti 1 %, nulová hypotéza se nezamítá ani v jednom z případů, kde byla identifikována. Lze říci, že model splňuje klasické předpoklady.

4.6.3 Vliv úspor

Dalším zkoumaným faktorem jsou úspory, kde vycházíme z uvedeného vztahu $NX = S - I$. Při růstu úspor se tedy zvýší i čistý vývoz, očekáváme kladný koeficient β_1 .

Obr. 16 Zobrazení vlivu úspor na saldo pomocí regrese

Zdroj: vlastní zpracování

U tohoto faktoru lze spatřit vyšší závislost salda, než kterou projevuje na kurz. V případě ČR je v sestaveném modelu krytí dovozu vývozem z 82 % popsáno vývojem národních úspor, na Slovensku je závislý vztah opět nižší a model vysvětluje ze 73 % vývoj salda jako odraz chování právě národních úspor. Regresní statistiky pro modely s úsporami jsou uvedeny v tabulce níže.

Tab. 12 Regresní statistiky pro model s proměnnou úspory

Regresní statistiky	R ²	R ² _{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	Úspory	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,8225	0,8126	20	6,03E-11	3,54E-08	<50,44; 68,76>	<0,038; 0,061>
SR	0,7333	0,7176	19	1,92E-15	2,89E-06	<70,41; 82,27>	<0,0022; 0,0012>

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky je patrné, že P-hodnoty t-testů jsou velmi nízké. Nulová hypotéza stanovující, že koeficient se rovná nule je zamítnuta u obou parametrů. O tom přesvědčují i intervalové odhady, které neobsahují nulu. Parametry a tedy i model jsou významné. Ekonomická verifikace se shrnuta v následující tabulce.

Tab. 13 Ekonometrická verifikace modelu s proměnou úspory

Test	Stanovení nulové hypotézy	P-hodnota		α	Výsledek - Hypotéza H0:	
		ČR	SR		ČR	SR
LM test	funkční forma je správná	0,0581	0,291	0,05	nezamítá se	nezamítá se
RESET test	model je správně specifikován	0,0706	0,333	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Whiteův test	homoskedasticita chybového členu	0,0015	0,209	0,05	zamítá se	nezamítá se
Ljung - Box test	sériová korelace neidentifikována	0,0476	0,655	0,01	nezamítá se	nezamítá se
Chí-kvadrát test	normální rozdělení chybového členu	0,1269	0,837	0,05	nezamítá se	nezamítá se

Zdroj: vlastní zpracování

Modely s úsporami jsou správně specifikované a je zvolena správná funkční forma. Chybový člen má normální rozdělení a jeho autokorelace při uvážené hladině významnosti 1 % nebyla identifikována. Model pro SR tedy splňuje klasické předpoklady. V případě ČR však P-hodnota Whiteova testu je příliš nízká. Nulová hypotéza byla zamítnuta a v modelu se pravděpodobně vyskytuje heteroskedasticita. K jejímu odstranění bude v programu gretl sestaven nový model pomocí metody „opravená heteroskedasticita“. Po sestavení nového modelu regresní statistiky vypadají následovně.

Tab. 14 Regresní statistiky pro nový model s proměnnou úspory

Regresní statistiky	R^2	R^2_{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	Úspory	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,8576	0,8497	20	6,53E-12	4,77E-09	<49,95; 65,48>	<0,0413; 0,0622>

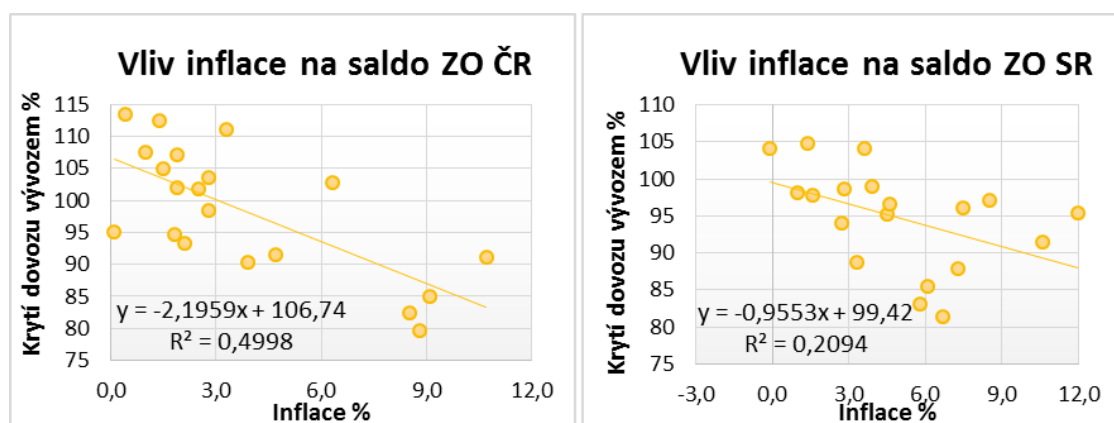
Zdroj: vlastní zpracování

Nový model vykazuje zlepšení koeficientu R^2 na 0,857 i koeficientu R^2_{adj} na 0,849. Tento model tedy vysvětluje v ČR vývoj salda z 85,7 % vývojem národních úspor. O zlepšení vypovídají i informační kritéria, která se oproti předchozímu modelu snížila. Např. Akaikovo kritérium kleslo z původních 116,76 na 82,79. Nový tvar regresní přímky je $Y = 0,0518 \times X + 57,71$. Příliš se tedy nezměnila, má téměř totožný směr a posunula se o kousek níže.

4.6.4 Vliv inflace

Dalším testovaným faktorem je inflace, kdy lze očekávat pasivní koeficient β_1 , protože růst cenové hladiny zdražuje zboží a vstupy výrobního procesu, snižuje tak produkci a odbyt včetně vývozu a při drahých domácích surovinách vzniká tendence je dovážet. S rostoucí mírou inflace (především pokud je vyšší než v zahraničí) by se tedy mělo saldo zhoršovat. V následujícím grafu je zobrazen vztah veličin a regresní přímka.

Graf 15: Zobrazení vlivu inflace na saldo pomocí regrese

Zdroj: vlastní zpracování

Po provedení regrese lze spatřit, že hodnoty jsou méně rozptýlené od regresní přímky v případě ČR. V obou případech je však závislost zkoumaných veličin poměrně nízká. Inflace vysvětluje vývoj salda nejméně ze zatím pozorovaných faktorů. V případě ČR je modelem vysvětlena schopnost krytí dovozu vývozem skoro na 50 %. Z dalších 50% je tedy tato schopnost daná nějakými dalšími vlivy. V případě Slovenska lze hovořit o velmi nízké až náhodné závislosti inflace na saldu. Důležité regresní statistiky jsou shrnuty v následující tabulce.

Tab. 15 Regresní statistiky pro model s proměnnou inflace

Regresní statistiky	R ²	R ² _{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	Inflace	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,4998	0,4720	20	1,87E-19	0,00049	<101,4; 112,1>	<-3,28; -1,11>
SR	0,2093	0,1628	19	8,24E-18	0,0489	<93,84; 105>	<-1,9; -0,0053>

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnoty t-testů jsou opět velmi nízké, je tedy zamítnuta nulová hypotéza o nevýznamnosti koeficientů, o čemž přesvědčují i intervalové odhady neobsa-

hující nulu. Parametry jsou tedy průkazné a průkazný je tak i model. Další testování pro modely s determinantem inflace jsou shrnuty v tabulce níže.

Tab. 16 Ekonometrická verifikace modelu s proměnou inflace

Test	Stanovení nulové hypotézy	P-hodnota		α	Výsledek - Hypotéza H0:	
		ČR	SR		ČR	SR
LM test	funkční forma je správná	0,834	0,0277	0,01	nezamítá se	nezamítá se
RESET test	model je správně specifikován	0,849	0,0326	0,01	nezamítá se	nezamítá se
Whiteův test	homoskedasticita chybového členu	0,852	0,3382	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Ljung - Box test	sériová korelace neidentifikována	0,009	0,0683	0,05	zamítá se	nezamítá se
Chí-kvadrát test	normální rozdělení chybového členu	0,467	0,2341	0,05	nezamítá se	nezamítá se

Zdroj: vlastní zpracování

V případě Slovenska jsou P-hodnoty pro vyhodnocení LM testu a RESET testu poměrně nízké. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ by nulová hypotéza těchto testů byla zamítnuta a bylo by vhodné zvolit jinou funkční formu. V úvahu připadá např. lineárně-logaritmická nebo kvadratická. Při zobrazení XY bodového grafu a vykreslení přímek však lineárně-logaritmická křivka téměř kopíruje lineární přímku. Kvadratická křivka se jeví jako vhodnější. Sestavený model pro kvadratickou přímku, i když dosahuje lepšího koeficientu R^2 , naprosto nesplňuje předpoklady. Zůstaneme tedy u původního modelu. Při uvážení hladiny významnosti 1 % model splňuje klasické předpoklady.

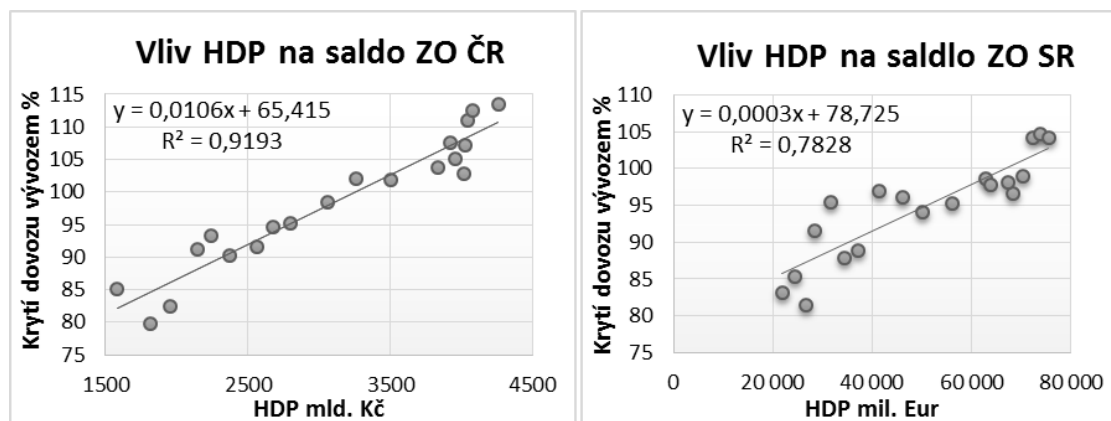
V případě ČR je model správně specifikován, je zvolena vhodná funkční forma, chybový člen má normální rozdělení a nevyskytuje se u něho heteroskedasticita. Byla však zamítnuta nulová hypotéza Ljungova – Boxova testu, která stanovuje, že chybový člen není korelovaný sám se sebou. Autokorelaci je vhodné odstranit jednou z doporučených metod např. CO nebo PW metodou. Vzhledem k tomu, že tyto metody mohou razantně změnit model a významnost parametrů a závislost salda se u inflace jeví jako nejmenší oproti sledovaným faktorům, nebude nový model sestavován a zůstaneme u následujícího závěru. V ČR pravděpodobně existuje určitá mírná závislost vývoje salda na vývoji inflace, tato závislost však není prokazatelná, neboť sestavený model nesplňuje všechny klasické předpoklady a postrádá tak některé vlastnosti jako např. maximálně vydatný odhad.

4.6.5 Vliv HDP

Posledním testovaným faktorem je HDP. S rostoucí produkcí se předpokládá růst vývozu ale i nárůst dovozu, neboť podniky, které nakupují suroviny v zahraničí, zvýší vstupy a tím i dovozní náročnost. Při rostoucí produkci však

domácí trh nebude schopen pojmout všechny výrobky a přebytečná výroba se bude vyvážet. Předpokládá se tedy vyšší růst vývozu než dovozu, zlepšování salda a proto kladný koeficient β_1 . Regrese je následně graficky znázorněna.

Obr. 17 Zobrazení vlivu HDP na saldo pomocí regrese

Zdroj: vlastní zpracování

Při provedení regrese je v grafickém zobrazení vidět, že HDP má nejvyšší vliv na vývoj salda na Slovensku ze všech testovaných faktorů. Model vysvětluje hodnotu krytí dovozu vývozem skoro na 80 % právě vývojem HDP. V ČR sice není vliv HDP nejsilnější ze sledovaných vlivů, přesto je velmi vysoký a lze hovořit o velmi silné závislosti. Model v případě ČR vysvětluje změny salda na 92% vývojem HDP. V následujících tabulkách jsou opět shrnuty regresní statistiky a vyhodnocení testů sloužících pro ekonometrickou verifikaci.

Tab. 17 Regresní statistiky pro model s proměnnou HDP

Regresní statistiky	R^2	R^2_{adj}	Počet pozor.	P hodnota parametrů		Intervalový odhad	
				konstanta	HDP	abs. člen = a	regresor = b
ČR	0,9193	0,9148	20	4,19E-16	2,79E-11	<60,386; 70,45>	<0,009; 0,012>
SR	0,7827	0,7700	19	1,57E-17	4,92E-07	<74,14; 83,32>	<2,3E-04; 4E-04>

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 18 Ekonometrická verifikace modelu s proměnou HDP

Test	Stanovení nulové hypotézy	P-hodnota		α	Výsledek - Hypotéza H0:	
		ČR	SR		ČR	SR
LM test	funkční forma je správná	0,972	0,539	0,05	nezamítá se	nezamítá se
RESET test	model je správně specifikován	0,975	0,577	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Whiteův test	homoskedasticita chybového členu	0,069	0,213	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Ljung - Box test	sériová korelace neidentifikována	0,264	0,537	0,05	nezamítá se	nezamítá se
Chí-kvadrát test	normální rozdělení chybového členu	0,569	0,667	0,05	nezamítá se	nezamítá se

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnoty sloužící k vyhodnocení t-testů jsou nízké u obou parametrů a parametry se tudíž nerovnají nule a jsou průkazné. Průkazný je tak i model. U provedených testů shrnutých v tabulce 18 byly všechny p-hodnoty vyšší než stanovená hladina α a žádná z nulových hypotéz nebyla zamítnuta. Oba modely, pro ČR i SR splňují bez problémů všechny klasické předpoklady. Můžeme tedy na základě těchto modelů, i díky poměrně vysoké prokázané závislosti, sestavit jednoduchou předpověď vývoje salda. Předpokládejme růst HDP o 4 % ročně. Když tyto předpokládané hodnoty dosadíme do regresních rovnic pro ČR a SR dostaneme následující hodnoty.

Tab. 19 Predikce vývoje salda na základě vývoje HDP

Rok	Slovenská republika		Česká republika	
	HDP mil. Eur	Saldo %	HDP mld. Kč	Saldo %
2015	78 582,88	102,30	4 431,33	112,39
2016	81 726,19	103,24	4 608,58	114,27
2017	84 995,24	104,22	4 792,92	116,22
2018	88 395,05	105,24	4 984,64	118,25
2019	91 930,85	106,30	5 184,02	120,37
2020	95 608,09	107,41	5 391,39	122,56

Zdroj: vlastní zpracování

Dle předběžných údajů o vývozu a dovozu za rok 2015 z Databáze národních účtů ČSÚ a databáze DATAcube SÚ SR je vypočtená schopnost krytí dovozu vývozem v ČR 112,27 % a na Slovensku 102,66 %. Vypočtené hodnoty krytí jsou blízké předpovězeným. Předpověď se tedy zatím jeví jako spolehlivá.

4.6.6 Shrnutí regresní analýzy

Na základě provedených testování lze vyvodit, že v ČR jsou všechny testované faktory pro vývoj salda významnější, než je tomu v případě SR, neboť modely ČR ve všech případech (ať už byl zkoumán kterýkoli z faktorů) vysvětlují vývoj salda

do vyšší míry právě chováním daného faktoru. Na Slovensku jsou zřejmě podstatné ve vyšší míře i další např. nevyčíslitelné vlivy. Vývoj salda na Slovensku tak může být náchylný na již probírané faktory jako je např. zahraniční politika nebo další politiky ve větší míře než je tomu v ČR. Slovensko by se tedy mělo zaměřit na stabilizaci různých politik. To ovšem platí i pro ČR, neboť politické faktory mohou ovlivňovat např. právě růst HDP nebo příliv PZI a vzhledem k vysoké prokázané závislosti salda na těchto veličinách tak politické faktory nepřímo mohou ovlivnit i krytí dovozu vývozem.

Pro ČR i SR je tedy zjevným klíčovým faktorem pro vývoj salda výkon ekonomiky a růst přímých zahraničních investic. Tyto faktory dle regresní analýzy nejvíce ovlivňují hodnoty salda, lze je považovat za hlavní příčiny jeho vývoje a obě země by tedy měly věnovat úsilí udržování trvalého tempa růstu výkonu ekonomiky a vytváření vhodného prostředí pro další přísun PZI. Oblast podpory PZI je zajištěna institucemi v obou zemích, růst tohoto faktoru tedy snad bude pokračovat i nadále, i přesto, že kapacity se neustále omezují. Země se proto musí zaměřit na vytvoření nových příležitostí pro zahraniční investory. Hrubý domácí produkt obou ekonomik roste, v posledních letech lze říct, že stabilně. Při udržení stabilního růstu HDP při ekonomicky doporučené míře 4 % lze tedy předpokládat na základě předpovědi mírné zlepšení salda.

Závislost vývoje salda byla prokázána i na výši úspor v obou zemích. Tyto úspory rostou při snížení konečných výdajů. Země tedy mohou zvýšit úspory omezením vládních výdajů a mohou tak ovlivnit i lepší hodnotu salda. Určitá náchylnost salda byla potvrzena i na změny kurzu, což potvrzuje významnost kurzových politik na vývoj obchodu. Faktor inflace se regresí ukázal jako poměrně nevýznamný. Inflaci tedy nelze považovat jako příčinu vývoje salda ZO.

5 Závěr

Hlavním cílem práce bylo nalézt odlišnosti ve vývoji zahraničního obchodu České republiky a Slovenska a určit, čím jsou tyto rozdíly způsobené.

Nejdříve byly popsány faktory determinující celkový vývoj obratu a salda zahraničního obchodu a dále faktory ovlivňující teritoriální a komoditní strukturu. Za podstatné faktory k nalezení příčin v odlišném vývoji obchodu ve sledovaných zemích byly stanoveny faktory ovlivňující právě celkový vývoj obratu a salda obchodu. Jako klíčové faktory byly vybrány zahraničně-obchodní politika, kurzová politika, příliv PZI a komparativní a konkurenční výhody zemí.

K identifikaci odlišností byla provedena analýza obchodní bilance a analýza teritoriální a komoditní struktury obchodu. Tyto analýzy odhalily prakticky jen jeden výraznější rozdíl. Česká republika dosahuje kladného salda bilance již od roku 2005, zatímco Slovensko na kladné hodnoty sahá až v roce 2012. V posledních letech převažuje v obou zemích vývoz nad dovozem, avšak v České republice má bilance neustále rostoucí trend, zatímco na Slovensku je spíše stabilní. Komoditní a teritoriální struktura obchodu zemí se příliš neliší.

Dalším cílem práce bylo určit konkrétní příčiny způsobující odlišnosti ve vývoji zemí. Na základě rozboru klíčových faktorů lze za potenciální příčiny dřívějšího dosažení kladné bilance v ČR považovat kvalitnější proexportní politiku, a zachování národní měny, která díky flexibilnímu kurzu podržela ČR v období krize. Lepší bilanci ČR také přispěl vysoký nárůst přílivu přímých zahraničních investic, ke kterému zde dochází značně dříve. Právě hodnoty přílivu investic na Slovensko v posledních letech jsou potenciálně také příčinou současného stagnujícího salda bilance. Naopak neustále se zlepšujícímu saldu v ČR pravděpodobně napomáhá i vyšší podíl malého a středního podnikání na vývozu.

Posledním dílčím cílem práce bylo kvantifikovat vliv podstatných faktorů. Pomocí regresní analýzy byla zjištěna nejvyšší závislost obchodní bilance v České republice na vývoji stavů PZI a na Slovensku na hodnotách HDP. U obou zemí jsou však velmi podstatné oba tyto faktory. Země by se tedy měly do budoucna zaměřit na hlídání hodnot těchto ukazatelů. Vývoj HDP je v současnosti v obou zemích stabilně příznivý, což indikuje do budoucna zlepšování obchodní bilance. Navíc obě země orientují svojí proexportní politiku na vytváření vhodných podmínek pro příliv PZI. Avšak trhy nemají neomezenou kapacitu. Na Slovensku v posledních dvou letech už nabývají hodnoty přílivu PZI záporných hodnot. Pro obě země je klíčové neustále vytvářet nové příležitosti pro vstup zahraničních investorů na domácí trh. Pokud se zemím podaří tyto příležitosti vytvořit, saldo v obou zemích by se mělo i nadále zlepšovat.

6 Literatura

- ADAMEC, Václav, Luboš STŘELEČEK a David HAMPEL. *Ekonometrie I: učební text*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 162 s. ISBN 978-80-7375-703-8.
- Analýza konkurenceschopnosti ČR. *BusinessInfo.cz*. [online]. 2011 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/analiza-konkurenceschopnosti-cr-3109.html#!&chapter=3>
- ARAD systém časových řad. *Česká národní banka*. [online]. 2003 – 2009 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>
- BENEŠ, Vlastislav. *Zahraniční obchod: [příručka pro obchodní praxi]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 328 s. ISBN 80-247-0558-3.
- CHAND, Smriti, 2015. 7 Most Influential Factors Affecting Foreign Trade. *YOUR ARTICLE LIBRARY: THE NEXT GENERATION LIBRARY* [online] [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.yourarticlelibrary.com/foreign-trade/7-most-influential-factors-affecting-foreign-trade/5938/>
- CzechTrade. *CzechTrade*. [online]. 2009 – 2016 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz>
- ČEB. *Česká exportní banka*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <https://www.ceb.cz>
- ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva a Božena PLCHOVÁ. *Zahraniční obchod*. Vyd. 3. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2007, 263 s. ISBN 978-80-7265-106-1.
- Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad*. [online]. 2016 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Češi vstupují na cizí trhy nedostatečně připraveni. *Hospodářské noviny*. [online]. 2006 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-19613100-cesi-vstupuji-na-cizi-trhy-nedostatecne-pripraveni>
- Databáze národních účtů. *Český statistický úřad*. [online]. 2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>
- Databáze SLOVSTAT. *Štatistický úrad Slovenskej republiky*. [online]. 2016 [cit. 2016-02-07]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/vbd>
- Databáze zahraničního obchodu STAZO. *Český statistický úřad*. [online]. 2012 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>

- DATAcube. *Štatistický úrad Slovenskej republiky*. [online]. 2016 [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/>
- DE BENEDICTIS, Luca and Daria TAGLIONI, 2011. *The Gravity Model in International Trade*, chapter 4 of *The Trade Impact Of European Union Preferential Policies: An Analysis Through Gravity Models*. [online]. Ed. Luca De Benedictis and Luca Salvatici, Springer, pp.55-89, 2011. [cit. 2015-12-10] Dostupné z: http://works.bepress.com/luca_de_benedictis/20/
- DUBSKÁ, Drahomíra. Firmy se zahraniční majetkovou účastí v ekonomice ČR: oslabily nebo dále sílí?. *Český statistický úřad*. [online]. 2011 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/firmy-se-zahranicni-majetkovou-ucasti-v-ekonomice-cr-oslabily-nebo-dale-sili-n-3ppmo5zm96>
- DVOŘÁK, Pavel. *Základy mezinárodní obchodní politiky*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999, 221 s. ISBN 80-7079-658-8.
- EGAP. *EGAP*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.egap.cz>
- Eurostat. *European Statistic Database*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Exportní strategie ČR 2006 – 2010. Ministerstvo průmyslu a obchodu. [online]. 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument52127.html>
- Exportní strategie ČR 2012 – 2020. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. [online]. 2012 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument103015.html>
- FEENSTRA, Robert C. a Alan M. TAYLOR. *International trade*. New York: Worth Publishers, c2008, XXXII, 432 s. ISBN 1-4292-0690-X.
- FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraněně obchodní politika ČR: Historie a současnost (1945-2008)*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009, 246 s. ISBN 978-80-7400-128-4.
- FUCHS, K., TULEJA, P. *Makroekonomie*. 1. vyd. Banská Bystrica: FF UMB, 2003, 261 s. ISBN: 80-8055-845-0
- HUŠEK, Roman. *Ekonomická analýza*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 367 s. ISBN 978-80-245-1300-3.
- KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 228 s. ISBN 978-80-247-3396-8.
- KRUGMAN, Paul R, Maurice OBSTFELD a Marc J MELITZ. *International economics: theory & policy*. 9. ed., global ed. Boston, Mass. [u.a.]: Pearson, c2012, 731 s. ISBN 0-273-75409-2.

- KRUTÍLEK, Ondřej. *Euro v Česku: ano, či ne?*. 1. vyd. Brno: Studio Arx, 2013, 149 s. ISBN 978-80-86665-10-8.
- KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Vyd. 1. Praha: HZ, 1999, 378 s. ISBN 80-86009-29-7.
- KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 375 s. ISBN 978-80-7380-191-5.
- KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xx, 386 s. ISBN 978-80-7400-502-2.
- Kurzy devizového trhu – průměry. *Česká národní banka*. [online]. 2003 – 2016 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/prumerne_form.jsp
- Kvalita nestačí, musíme umět lépe prodat. *EPOD.cz*. [online]. 2012 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.epod.cz/kvalita-destaci-musime-umet-lepe-prodat/>
- LACINA, Lubor. *Makroekonomie otevřené ekonomiky*. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2001, 115 s. ISBN 80-7157-488-0.
- Maastrichtská kritéria a ekonomická sladěnost ČR s eurozónou. *Ministerstvo financí ČR*. [online]. 2005 – 2015 [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr>
- MACDONALD, Ronald. *Exchange rate economics: theories and evidence*. Vyd. 1. London: Routledge, 2007, 450 s. ISBN 978-0-415-12551-2.
- MANKIWI, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999, 763 s. Professional. ISBN 80-7169-891-1.
- Měnová politika na cestě ke standardu vyspělých zemí – Historie ČNB. *Česká národní banka*. [online]. 2003 – 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/6_menova_politika_na_este_ke_standardu_vyspelych_zemi/index.html
- Mesačné, kumulatívne a ročné prehľady NBS. *Národná banka Slovenska*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/kurzovy-listok/kurzovy-listok/mesacne-kumulativne-a-rocne-prehlady-nbs>
- MHSR. *Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky*. [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.mhsr.sk/>
- MULAČOVÁ Věra a Petr MULAČ. *Obchodní podnikání ve 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s. ISBN 978-80-247-4780-4.

- MZVaEZ. *Ministerstvo zahraničných vecí a Európskych záležitostí Slovenskej republiky*. [online]. 2009 – 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.mzv.sk>
- Národné účty. Štatistický úrad Slovenskej republiky. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/macroeconomic/accounts/indicators/>
- NEUMANN, Pavel, Pavel ŽAMBERSKÝ a Martina JIRÁNKOVÁ. *Mezinárodní ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 159 s. ISBN 978-80-247-3276-3.
- Nezávislá menová politika NBS. *Národná banka Slovenska*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-nbs-do-roku-2009/1993-1999-nezavisla-mp-nbs>
- NOVÁKOVÁ, Martina. Analýza zahraniční politiky Slovenské republiky 1994 - 1998 [online]. *E-polis.cz*, 18. březen 2008. [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/analyza-zahranicni-politiky-slovenske-republiky-1994-1998.html>. ISSN 1801-1438.
- PAVLIČKOVÁ, Viera, 2013. The Competitiveness Of Slovak Foreign Trade In The European Market. *Ekonomski Anali/Economic Annals*. January 2013, col. 58, issue 196 [cit. 2016-02-12]: Dostupné z: Business Search Complete. ISSN 0013-3264
- PEPRNÝ, Aleš a Ladislav STEJSKAL. *Mezinárodní obchod*. Vyd. 1. V Brně: Mendelova univerzita, 2011, 148 s. ISBN 978-80-7375-541-6.
- PIPEK, Josef. *Mezinárodní obchod*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1994, 168 s. ISBN 80-7079-472-0.
- Priame zahraničné investície. *Národná banka Slovenska*. [online]. 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>
- Proexportná politika Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013. *Eximbanka SR*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: https://www.eximbanka.sk/sk/podpora-exportu/proexportna-politika-sr-na-roky-2007-2013.html?page_id=558
- Přímé zahraniční investice. *Česká národní banka*. [online]. 2003 – 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/index.html
- SARIO. *Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.sario.sk>

- Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike 2014. *Slovak Business Agency*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp2014.pdf
- STOLZE, Frank 1997. Current Structural Changes and Emerging Foreign Trade Patterns in the Postreform Czech Economy, 1989-1996. *Eastern European Economics*. July 1997, vol. 35, issue 4 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: American Bibliography of Slavic and East European Studies. ISSN 0012-8775.
- Stratégia a zahraničné podniky. *EuroEkonom.sk*. [online]. 2008 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-a-strategia/strategia-a-zahranicne-podniky/>
- Stratégia vonkajších ekonomických vzťahov SR na obdobie 2014 – 2020. *Eximbanka*. [online]. 2015 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: https://www.eximbanka.sk/buxus/docs///strategia_vonkajsich_ekonomickych_vztahov_slovenskej_republiky_na_obdobie_2014_-_2020__1_.pdf
- STRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: Teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde nakladatelství s. r. o., 2004, 171 s. ISBN 80-86131-52-1
- SVATOŠ, Miroslav. *Zahranční obchod: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 367 s. ISBN 978-80-247-2708-0.
- TAUŠER, Josef. *Měnový kurz v mezinárodním podnikání*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 162 s. ISBN 978-80-245-1165-8.
- TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, a. s., 2007, 336 s. ISBN 978-80-251-1801-6
- UNCTADstat. *United nations conference on trade and development*. [online]. 2006 [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
- Vliv přímých zahraničních investic. *CZECHINVEST*. [online]. 1994 – 2016 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/vliv-pzi>
- Vývoj zahraničního obchodu a jeho problémy. *EuroEkonom.sk*. [online]. 2008 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.sk/obchod/zahranicny-obchod/vyvoj-zahranicneho-obchodu-sr-a-jeho-problemy/>
- Zahranční obchod. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/>
- Zahranční obchod Slovenskej republiky – údajové prehľady. *Ústredie ŠÚ SR*. [online]. 2002, 2006, 2007, 2009, 2010, 2014 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://tinyurl.com/jw6nrnc>

7 Seznam obrázků

Obr. 1	Podíl vývozu na HDP v procentech	33
Obr. 2	Teritoriální struktura ČR v roce 2001 v procentech	37
Obr. 3	Teritoriální struktura SR v roce 2001 v procentech	37
Obr. 4	Teritoriální struktura ČR v roce 2015 v procentech	38
Obr. 5	Teritoriální struktura SR v roce 2015 v procentech	39
Obr. 6	Komoditní struktura vývozu v roce 2001 v procentech	40
Obr. 7	Komoditní struktura vývozu v roce 2014 v procentech	41
Obr. 8	Zastoupení položky SITC 7 ve vývozu v procentech	41
Obr. 9	Vývoj obchodní bilance ČR a SR v mil. EUR	43
Obr. 10	Průměrný roční kurz České a Slovenské koruny k Euru	49
Obr. 11	Podíl MSP na exportu v procentech	51
Obr. 12	Příliv PZI do ČR a SR v mil. USD	52
Obr. 13	Příliv PZI do ČR (mil. Kč) a do SR (mil. Eur)	53
Obr. 14	Zobrazení vlivu PZI na saldo pomoci regrese	57
Obr. 15	Zobrazení vlivu kurzu na saldo pomoci regrese	59
Obr. 16	Zobrazení vlivu národních úspor na saldo pomoci regrese	60
Graf 15:	Zobrazení vlivu inflace na saldo pomoci regrese	62
Obr. 17	Zobrazení vlivu HDP na saldo pomoci regrese	64

8 Seznam tabulek

Tab. 1	Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR v procentech	34
Tab. 2	Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR v mld. Kč	35
Tab. 3	Problémy českých exportérů	45
Tab. 4	Problémy Slovenských exportérů	46
Tab. 5	Plnění Maastrichtských kritérií v SR v rozhodném období	50
Tab. 6	Soulad ČR s Eurozónou	50
Tab. 7	Nezaměstnanost ČR a SR v procentech	51
Tab. 8	Regresní statistiky pro model s proměnnou PZI	57
Tab. 9	Ekonometrická verifikace modelu s proměnnou PZI	58
Tab. 10	Regresní statistiky pro model s proměnnou kurz	59
Tab. 11	Ekonometrická verifikace modelu s proměnnou kurz	59
Tab. 12	Regresní statistiky pro model s proměnnou úspory	60
Tab. 13	Ekonometrická verifikace modelu s proměnnou úspory	61
Tab. 14	Regresní statistiky pro nový model s proměnnou úspory	61
Tab. 15	Regresní statistiky pro model s proměnnou inflace	62
Tab. 16	Ekonometrická verifikace modelu s proměnnou inflace	63
Tab. 17	Regresní statistiky pro model s proměnnou HDP	64
Tab. 18	Ekonometrická verifikace modelu s proměnnou HDP	65
Tab. 19	Predikce vývoje salda na základě vývoje HDP	65

Přílohy

A Tabulky struktury ZO v roce 2001

Tabulka teritoriální struktury dle kontinentů

Česká republika (v tis. CZK)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz %	Vývoz %
Afrika	10 182 449	6 389 750	0,73	0,50
Amerika	71 004 895	46 127 231	5,12	3,64
Asie	133 435 176	43 681 017	9,63	3,44
z toho Čína	40 597 210	3 059 470	2,93	0,24
Evropa	1 167 307 199	1 170 687 799	84,25	92,31
z toho Rusko	76 006 364	18 566 029	5,49	1,46
z toho Německo	464 060 438	484 877 811	33,49	38,24
z toho Slovensko	75 858 830	101 976 827	5,47	8,04
Oceánie a polární oblasti	2 805 952	1 263 459	0,20	0,10
Nespec.	828 413	0	0,06	0,00
Slovenská republika (v tis. SKK)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz%	Vývoz %
Afrika	1 903 448	3 159 037	0,27	0,52
Amerika	18 796 102	10 433 602	2,63	1,71
Asie	46 548 843	11 997 676	6,52	1,96
z toho Čína	11 240 182	610 855	1,57	0,10
Evropa	645 495 656	584 299 492	90,40	95,58
z toho Rusko	105 432 534	6 305 905	14,77	1,03
z toho Německo	176 186 551	165 525 134	24,67	27,08
z toho Česká rep.	107 622 105	101 576 375	15,07	16,62
Oceánie a polární oblasti	846 882	555 794	0,12	0,09
Nespec.	479 665	879 228	0,07	0,14

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2002

Tabulka komoditní struktury dle položek SITC

SITC	Česká republika v mil. CZK, struktura v %				Slovenská republika v mil. SKK, struktura v %			
	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.
0	53 656,55	3,87	34 397,58	2,71	32 663	4,57	16 713	2,73
1	7 268,05	0,52	8 743,87	0,69	5 701	0,80	2 663	0,44
2	40 030,44	2,89	38 608,49	3,04	26 221	3,67	20 149	3,30
3	125 738,84	9,07	38 151,69	3,01	108 634	15,21	40 265	6,59
4	3 142,44	0,23	1 429,67	0,11	2 026	0,28	871	0,14
5	151 022,20	10,90	81 862,00	6,46	73 637	10,31	44 604	7,30
6	280 091,23	20,21	309 131,51	24,38	131 957	18,48	167 144	27,34
7	584 414,39	42,18	599 705,88	47,29	268 664	37,62	235 631	38,54
8	139 854,56	10,09	154 835,57	12,21	64 437	9,02	82 778	13,54
9	345,38	0,02	1 283,01	0,10	131	0,02	507	0,08

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2002

B Tabulky struktury ZO v roce 2005

Tabulka teritoriální struktury dle kontinentů

Česká republika (v tis. CZK)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz %	Vývoz %
Afrika	11 754 013	13 412 299	0,64	0,72
Amerika	67 915 720	65 303 076	3,71	3,49
Asie	256 067 262	71 044 835	13,99	3,80
z toho Čína	94 102 484	7 154 440	5,14	0,38
Evropa	1 489 504 207	1 714 532 379	81,40	91,76
z toho Německo	550 495 247	628 529 570	30,08	33,64
z toho Rusko	104 598 051	33 646 294	5,72	1,80
z toho Slovensko	99 801 598	161 348 112	5,45	8,63
Oceánie a polární oblasti	2 534 353	2 933 255	0,14	0,16
Nespec.	2 186 294	1 359 991	0,12	0,07
Slovenská republika (v tis. SKK)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz%	Vývoz %
Afrika	2 648 392	5 817 960	0,25	0,59
Amerika	22 749 383	36 761 152	2,14	3,71
Asie	126 540 291	32 328 487	11,89	3,27
z toho Čína	34 637 695	3 948 891	3,26	0,40
Evropa	820 761 447	913 333 808	77,14	92,25
z toho Česká rep.	135 782 488	140 523 379	12,76	14,19
z toho Německo	219 354 652	255 345 235	20,62	25,79
z toho Rusko	114 236 746	15 375 518	10,74	1,55
Oceánie a polární oblasti	829 609	1 354 913	0,08	0,14
Nespec.	90 522 561	463 902	8,51	0,05

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2006

Tabulka komoditní struktury dle položek SITC

SITC	Česká republika v mil. CZK, struktura v %				Slovenská republika v mil. SKK, struktura v %			
	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.
0	81 647,88	4,46	61 061,94	3,27	51 344	4,83	39 828	4,02
1	11 781,28	0,64	10 609,21	0,57	10 450	0,98	2 563	0,26
2	51 355,54	2,81	47 193,11	2,53	37 191	3,50	29 643	2,99
3	167 614,36	9,16	57 393,49	3,07	140 520	13,21	67 535	6,82
4	3 625,97	0,20	1 759,46	0,09	1 928	0,18	1 631	0,16
5	201 476,14	11,01	118 974,53	6,37	104 063	9,78	57 749	5,83
6	374 319,06	20,46	406 323,76	21,74	191 357	17,98	245 631	24,81
7	736 902,55	40,27	949 152,49	50,80	402 751	37,85	439 042	44,34
8	199 979,23	10,93	215 575,31	11,54	117 549	11,05	104 894	10,59
9	1 259,84	0,07	542,55	0,03	6 898	0,65	1 545	0,16

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2006

C Tabulky struktury ZO v roce 2008

Tabulka teritoriální struktury dle kontinentů

Česká republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz %	Vývoz %
Afrika	443 077	760 391	0,46	0,77
Amerika	2 949 497	2 450 773	3,06	2,47
Asie	18 397 290	3 671 991	19,06	3,70
z toho Čína	7 571 542	527 522	7,84	0,53
Evropa	74 419 640	91 933 549	77,09	92,63
z toho Rusko	3 876 554	2 714 708	4,02	2,74
z toho Německo	20 034 953	30 482 382	20,75	30,71
z toho Slovensko	4 116 373	9 131 533	4,26	9,20
Oceánie a polární oblasti	120 031	234 624	0,12	0,24
Nespec.	203 369	195 627	0,21	0,20
Slovenská republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz%	Vývoz %
Afrika	153 481	269 432	0,31	0,54
Amerika	947 845	1 222 412	1,89	2,47
Asie	8 336 414	1 954 943	16,58	3,95
z toho Čína	2 787 938	432 757	5,54	0,87
Evropa	34 751 489	45 946 244	69,12	92,78
z toho Rusko	5 442 340	1 870 230	10,82	3,78
z toho Německo	9 267 042	9 785 451	18,43	19,76
z toho Česká rep.	5 330 661	6 702 089	10,60	13,53
Oceánie a polární oblasti	26 574	120 464	0,05	0,24
Nespec.	6 064 259	8 775	12,06	0,02

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2010

Tabulka komoditní struktury dle položek SITC

SITC	Česká republika v mil. EUR, struktura v %				Slovenská republika v mil. EUR, struktura v %			
	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.
0	4 219,09	4,37	3 122,76	3,15	2 303	4,58	1 647	3,33
1	508,66	0,53	656,78	0,66	295	0,59	80	0,16
2	2 575,43	2,67	2 600,45	2,62	1 513	3,01	1 321	2,67
3	10 038,83	10,40	3 384,41	3,41	6 474	12,88	2 523	5,09
4	181,45	0,19	112,73	0,11	154	0,31	46	0,09
5	9 918,37	10,27	5 915,93	5,96	4 314	8,58	2 365	4,78
6	19 050,44	19,73	19 377,21	19,52	8 415	16,74	10 185	20,57
7	39 879,40	41,31	53 370,47	53,78	21 626	43,01	26 668	53,85
8	10 079,72	10,44	10 653,71	10,73	5 070	10,08	4 576	9,24
9	81,52	0,08	52,51	0,05	116	0,23	111	0,22

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2010

D Tabulky struktury ZO v roce 2009

Tabulka teritoriální struktury dle kontinentů

Česká republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz %	Vývoz %
Afrika	320 254	846 313	0,43	1,04
Amerika	2 268 969	2 127 310	3,01	2,63
Asie	15 454 507	3 577 600	20,52	4,42
z toho Čína	6 710 083	507 013	8,91	0,63
Evropa	56 886 432	74 240 517	75,52	91,66
z toho Rusko	4 109 444	1 877 429	5,46	2,32
z toho Německo	24 160 830	27 477 440	32,08	33,93
z toho Slovensko	4 611 595	7 087 939	6,12	8,75
Oceánie a polární oblasti	84 194	162 313	0,11	0,20
Nespec.	308 166	38 002	0,41	0,05
Slovenská republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz%	Vývoz %
Afrika	164 849	233 348	0,43	0,59
Amerika	650 322	687 518	1,68	1,73
Asie	7 022 133	1 828 385	18,11	4,60
z toho Čína	2 164 576	551 061	5,58	1,39
Evropa	25 557 181	36 906 215	65,91	92,91
z toho Rusko	3 466 877	1 413 720	8,94	3,56
z toho Německo	5 911 113	7 855 352	15,24	19,78
z toho Česká rep.	4 318 810	5 277 229	11,14	13,29
Oceánie a polární oblasti	22 490	59 987	0,06	0,15
Nespec.	5 358 159	5 740	13,82	0,01

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2010

Tabulka komoditní struktury dle položek SITC

SITC	Česká republika v mil. EUR, struktura v %				Slovenská republika v mil. EUR, struktura v %			
	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.
0	4 045,14	5,37	2 795,47	3,45	2 184	5,63	1 526	3,84
1	510,72	0,68	613,02	0,76	327	0,84	89	0,22
2	1 698,99	2,26	2 182,96	2,70	1 008	2,60	932	2,35
3	6 957,88	9,24	2 937,24	3,63	4 586	11,83	1 823	4,59
4	207,52	0,28	111,80	0,14	136	0,35	97	0,24
5	8 429,93	11,19	5 170,23	6,38	3 690	9,52	1 777	4,47
6	13 292,31	17,65	14 246,58	17,59	5 825	15,02	7 419	18,68
7	31 113,17	41,31	43 382,29	53,56	16 443	42,41	21 752	54,76
8	8 979,64	11,92	9 475,85	11,70	4 435	11,44	4 189	10,55
9	86,97	0,12	76,62	0,09	140	0,36	117	0,29

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2010

E Tabulky struktury ZO v roce 2014

Tabulka teritoriální struktury dle kontinentů

Česká republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz %	Vývoz %
Afrika	677 774	1 556 428	0,58	1,18
Amerika	4 086 532	4 271 647	3,52	3,24
Asie	24 677 262	6 912 930	21,24	5,24
z toho Čína	13 183 753	1 541 805	11,34	1,17
Evropa	86 034 741	118 475 898	74,03	89,89
z toho Rusko	4 703 656	4 105 273	4,05	3,11
z toho Německo	30 318 836	42 178 394	26,09	32,00
z toho Slovensko	6 151 690	11 044 550	5,29	8,38
Oceánie a polární oblasti	148 373	517 560	0,13	0,39
Nespec.	583 870	71 063	0,50	0,05
Slovenská republika (v tis. EUR)				
Kontinent	Dovoz	Vývoz	Dovoz%	Vývoz %
Afrika	272 469	627 351	0,45	0,97
Amerika	988 856	1 681 940	1,65	2,60
Asie	14 348 867	3 385 811	23,91	5,23
z toho Čína	4 895 283	1 374 578	8,16	2,12
Evropa	39 229 010	58 703 090	65,36	90,70
z toho Rusko	4 915 479	2 075 833	8,19	3,21
z toho Německo	9 288 437	14 263 799	15,48	22,04
z toho Česká rep.	6 470 197	8 243 364	10,78	12,74
Oceánie a polární oblasti	32 904	277 670	0,05	0,43
Nespec.	5 146 625	45 279	8,58	0,07

Zdroj: STAZO, Údajové přehledy SÚ SR 2015

Tabulka komoditní struktury dle položek SITC

SITC	Česká republika v mil. EUR, struktura v %				Slovenská republika v mil. EUR, struktura v %			
	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.	Dovoz	Str. d.	Vývoz	Str. v.
0	5 761,05	4,96	4 734,49	3,59	2 941	4,90	2 192	3,39
1	719,34	0,62	993,68	0,75	421	0,70	105	0,16
2	2 910,70	2,50	3 228,07	2,45	1 707	2,84	1 265	1,95
3	9 784,03	8,42	3 587,73	2,72	6 295	10,49	3 057	4,72
4	288,97	0,25	377,02	0,29	228	0,38	155	0,24
5	13 492,86	11,61	8 748,87	6,64	5 317	8,86	3 122	4,82
6	20 398,11	17,55	21 739,88	16,49	9 178	15,29	10 872	16,80
7	50 266,04	43,26	72 548,80	55,04	26 422	44,02	37 407	57,80
8	12 262,71	10,55	15 557,62	11,80	7 390	12,31	6 370	9,84
9	324,75	0,28	289,38	0,22	119	0,20	176	0,27

Zdroj: STAZO, Údajové prehľady SÚ SR 2015

F Data pro regresní analýzu

Shrnutí statistik pro ČR 1995 – 2014

Rok	Vývoz mld. Kč	Dovoz mld. Kč	Obrat mld. Kč	Saldo %	HDP mld. Kč	Stav PZI mld. Kč	Kurz	Inflace %	N. úspory mld. Kč
1993	421,6	426,1	847,7	98,95	1 195,81	102,54	34,105	20,8	338,80
1994	458,8	498,4	957,2	92,07	1 364,82	127,53	34,061	10,0	396,65
1995	566,2	665,7	1 231,9	85,04	1 580,12	195,53	34,306	9,1	482,01
1996	601,7	754,7	1 356,4	79,73	1 812,62	234,30	34,005	8,8	539,98
1997	709,3	859,7	1 569,0	82,50	1 953,31	319,82	35,801	8,5	527,16
1998	834,2	914,5	1 748,7	91,23	2 142,59	429,17	36,164	10,7	615,92
1999	908,8	973,2	1 881,9	93,38	2 237,30	631,51	36,882	2,1	606,08
2000	1 121,1	1 241,9	2 363,0	90,27	2 372,63	818,41	35,610	3,9	660,42
2001	1 268,1	1 385,6	2 653,7	91,53	2 562,68	982,34	34,083	4,7	706,98
2002	1 254,9	1 325,7	2 580,5	94,66	2 674,63	1 165,53	30,812	1,8	681,69
2003	1 370,9	1 440,7	2 811,7	95,16	2 801,16	1 161,78	31,844	0,1	693,12
2004	1 722,7	1 749,1	3 471,8	98,49	3 057,66	1 280,59	31,904	2,8	777,84
2005	1 868,6	1 830,0	3 698,5	102,11	3 257,97	1 491,56	29,784	1,9	862,81
2006	2 144,6	2 104,8	4 249,4	101,89	3 507,13	1 666,76	28,343	2,5	921,20
2007	2 479,2	2 391,3	4 870,6	103,68	3 831,82	2 032,11	27,762	2,8	1 051,16
2008	2 473,7	2 406,5	4 880,2	102,79	4 015,35	2 189,46	24,942	6,3	1 050,89
2009	2 138,6	1 989,0	4 127,7	107,52	3 921,83	2 311,20	26,445	1,0	888,14
2010	2 532,8	2 411,6	4 944,4	105,03	3 953,65	2 409,58	25,290	1,5	869,11
2011	2 878,7	2 687,6	5 566,3	107,11	4 022,51	2 404,15	24,586	1,9	904,36
2012	3 072,6	2 766,9	5 839,5	111,05	4 041,61	2 600,88	25,143	3,3	973,29
2013	3 174,7	2 823,5	5 998,2	112,44	4 077,11	2 668,74	25,974	1,4	963,53
2014	3 628,8	3 199,6	6 828,5	113,41	4 260,89	2 774,60	27,533	0,4	991,46

Zdroj: Databáze Národních účtů ČSÚ (vývoz, dovoz, HDP, hrubé národní úspory); ČSÚ (inflace); ČNB (PZI, kurz)

Pozn: Vývoz, dovoz, HDP a hrubé národní úspory jsou v běžných cenách. PZI jsou uvedeny vždy ke stavu k 31. 12. daného roku. Hodnota kurzu je stanovena jako průměr za daný rok. Saldo je dopočtené na základě údajů o vývozu a dovozu.

Shrnutí statistik pro SR 1996 - 2014

Rok	Vývoz mil. Eur	Dovoz mil. Eur	Obrat ZO mil. Eur	Saldo %	HDP mil. Eur	Stav PZI mil. Eur	Kurz	Inflace %	N. Úspory mil. Eur
1995	11 158,78	10 739,26	21 898,04	103,91	19 685,78	551,69	39,663	9,9	5 665,06
1996	11 477,73	13 815,50	25 293,23	83,08	21 951,49	1 101,53	38,401	5,8	5 830,61
1997	13 445,03	15 741,60	29 186,63	85,41	24 415,61	1 528,60	38,013	6,1	6 585,86
1998	12 440,69	15 269,18	27 709,87	81,48	26 664,05	2 721,33	39,603	6,7	6 885,29
1999	13 553,99	14 809,92	28 363,91	91,52	28 547,61	3 213,00	44,115	10,6	7 218,70
2000	17 085,46	17 896,98	34 982,44	95,47	31 601,29	5 129,00	42,589	12	7 913,72
2001	19 829,75	22 583,55	42 413,30	87,81	34 310,62	6 495,00	43,309	7,3	8 331,88
2002	21 429,35	24 125,18	45 554,53	88,83	37 279,84	8 563,00	42,699	3,3	8 666,76
2003	25 750,54	26 536,11	52 286,65	97,04	41 404,35	12 617,00	41,491	8,5	8 028,61
2004	31 677,50	32 939,24	64 616,74	96,17	46 101,53	16 068,00	40,045	7,5	9 535,78
2005	36 321,87	38 634,99	74 956,86	94,01	50 250,64	19 968,00	38,593	2,7	10 668,29
2006	45 595,84	47 834,27	93 430,11	95,32	56 107,05	25 517,00	37,248	4,5	11 582,83
2007	52 508,60	53 214,38	105 722,98	98,67	62 884,50	29 058,00	33,781	2,8	14 423,13
2008	54 824,35	56 762,84	111 587,19	96,58	68 322,55	36 226,00	31,291	4,6	15 135,57
2009	43 285,51	44 234,99	87 520,50	97,85	63 818,51	36 469,00	30,126	1,6	11 339,05
2010	51 585,30	52 566,89	104 152,19	98,13	67 387,14	37 665,00	30,126	1	13 009,96
2011	60 066,34	60 711,74	120 778,08	98,94	70 443,52	40 173,00	30,126	3,9	13 772,08
2012	66 472,91	63 807,33	130 280,24	104,18	72 420,00	41 779,81	30,126	3,6	15 357,38
2013	69 286,96	66 146,95	135 433,91	104,75	73 835,09	42 071,88	30,126	1,4	15 990,49
2014	69 404,70	66 647,50	136 052,20	104,14	75 560,46	43 232,19	30,126	-0,1	15 232,02

Zdroj: NBS (inflace, PZI, kurz); Databáze DATAcube SÚ SR (vývoz, dovoz, HDP, hrubé národní úspory)

Pozn: Vývoz, dovoz, HDP a hrubé národní úspory jsou v běžných cenách, saldo je doložené na základě údajů o vývozu a dovozu. Hodnota kurzu je stanovena jako průměr za daný rok. PZI jsou uvedeny vždy ke stavu k 31. 12. daného roku, údaj PZI pro rok 1996 je uveden ze zdroje SÚ SR a přepočtený průměrným kurzem daného roku. Hrubé národní úspory jsou doloženy na základě údajů o odpisech a čistých národních úsporách z DATAcube.